

Magyarország: Monitoring módszertan

DIS-CONNECTED:

FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ NŐK

ÉS GYEREKEK ELLENI ERŐSZAK

MEGELŐZÉSE INTÉZMÉNYEKBEN ÉS

KÖZÖSSÉGI ALAPÚ

SZOLGÁLTATÁSOKBAN

101049690- DIS-CONNECTED

Disability-based connected facilities and programmes for prevention of violence against women and children (101049690 – CERV-2021-DAPHNE)

Ország: Monitoring módszertan

16.10.2024

Validity Alapítvány <https://validity.ngo/>

**Co-funded by
the European Union**

A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k) sajátjai, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Bizottság véleményét. Ezekért sem az Európai Unió, sem a támogatást nyújtó hatóság nem tehető felelőssé.

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS.....	4
A DIS-CONNECTED-ről	4
A célországokban végzett monitoring látogatások megállapításai	4
A monitoring módszertan céljai	5
Módszertan	6
JOGI NORMÁK ÉS SZABVÁNYOK.....	8
Nemzetközi emberi jogi keretrendszer.....	8
Regionális emberei jogi eszközök.....	13
Nemzeti jogszabályok	18
AZ EMBERI JOGOK MONITOROZÁSÁNAK ALAPELVEI.....	19
1. alapelv: Ne okozz kárt	19
2. alapelv: Folyamatos dialógus a reformokról.....	19
3. alapelv: Önállóság és hitelesség.....	19
4 alapelv: Megbízható információ gyűjtése	20
5. alapelv: Az információk biztonságos tárolása és megosztása	20
AZ EMBERI JOGI MONITOROZÁS MÓDSZEREI.....	21
1. módszer: Interjúzás (Ld. még a Monitoring módszertan 1. fejezete)	21
2. módszer: Megfigyelések.....	27
3. módszer: A dokumentáció átnézése.....	27
Információfelvétel a látogatás alatt.....	28
AZ EMBERI JOGI MONITOROZÁS TÍZ LÉPÉSE	30
1. lépés: Vezetői csapat felállítása és célkitűzések meghatározása	30
2. lépés: A monitoring-csapat összeállítása	31
3. lépés: A monitoring csapat képzése.....	32
4. lépés: A csoport monitoring látogatásra vonatkozó hatáskörének megállapítása	33
5. lépés: A látogatások előkészítése	33
6. lépés: A látogatások lebonyolítása	36
7. lépés: A riport megírása.....	41
8. lépés: A jelentés közzététele	42
9. lépés: A folyamat értékelése.....	43
10. lépés: Jövőbeli látogatások tervezése	43

BEVEZETÉS

A DIS-CONNECTED-ről

A Disability-based Connected Facilities and Programmes for Prevention of Violence against Women and Children (DIS-CONNECTED)¹ című projekt központjában azok a pszichoszociális és/vagy értelmi fogyatékossgal élő nők és gyermekek állnak, akik erőszak áldozataivá váltak az őket ellátó létesítményekben vagy programokban. A projekt multidiszciplináris együttműködési és válaszadási protokollt hoz létre a bűnüldöző szervek, a szolgáltatók és az áldozatsegítők részvételével, hogy elősegítse a pszichoszociális és/vagy értelmi fogyatékossgal élő nők és gyermekek elleni erőszak megelőzését, korai felismerését és az erőszak elleni védelmet. A projekt fő céljai az alábbiak:

- Az erőszak bejelentésének fejlesztése a kapcsolódó tudásanyag bővítése révén és a mentális fogyatékossgal élő nők és gyermekek elleni erőszakkal kapcsolatos monitorozás javításával a létesítményekben és programokban;
- A független szakemberek kapacitásának bővítése a mentális fogyatékossgal élő nők és gyermekek elleni erőszak megelőzése, felderítése, valamint a bejelentés és a jogorvoslat megkönnyítése érdekében;
- A folyamatos, több szakterületet érintő jelentéstételi és válaszmechanizmusok javítása gyakorlati protokollok révén;
- A szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása gyakorlati protokollok és hozzáférhető online geo-informatikai térképek kidolgozásával, amelyek megmutatják, hogy az áldozatok hova fordulhatnak támogatásért.

A projekt Bulgáriában, Magyarországon, Litvániában, Portugáliában és Szlovákiában kerül megvalósításra 2023 márciusa és 2025 februárja között.

A célországokban végzett monitoring látogatások megállapításai

A projektországokban végzett kutatások kimutatták, hogy a szociális ellátórendszerben, a büntető igazságszolgáltatási rendszerben és az áldozatsegítő rendszerben számos hiányosság van az értelmi és pszichoszociális fogyatékossgal élő nők és gyermekek elleni erőszak megelőzésével és bejelentésével, valamint az áldozatok támogatásával kapcsolatban. A Bulgáriában, Magyarországon, Litvániában, Portugáliában és Szlovákiában élő fogyatékossgal élő nők és gyermekek gyakran nem ismerik fel az ellenük elkövetett erőszakot, mivel nem férnek hozzá a jogokkal és az erőszakkal kapcsolatos oktatáshoz. A fogyatékossgal élő személyekkel foglalkozó szakemberek közül sokan nem rendelkeznek megfelelő képzéssel és eszközökkel az erőszak kezeléséhez. A büntető igazságszolgáltatási rendszer és az áldozatsegítő rendszer hiányosságai közé tartozik a fogyatékossgal élő áldozatoknak nyújtott észszerű és eljárási alkalmazkodások hiánya, valamint az információkhoz és forrásokhoz való hozzáférés nehézségei. Társadalmi szinten a fogyatékossgal

¹ *Fogyatékossgal alapú összekapcsolt létesítmények és programok a nők és gyermekek elleni erőszak megelőzésére (DIS-CONNECTED)*

és a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos megbélyegzés szintén hozzájárul a tudatosság hiányához és az erőszakos esetek feltáratlanságához.

Az adatok elemzése alapján az országjelentések számos ajánlást fogalmaztak meg az említett kérdésekkel kapcsolatban. A kérdés jobb megértéséhez elengedhetetlen lenne a bontott adatgyűjtés az igazságszolgáltatásban a fogyatékossgal élő gyermek és női áldozatok vonatkozásában. Továbbá az erőszak megelőzésével kapcsolatos oktatás és képzés fontos lenne a fogyatékossgal élő emberekkel foglalkozó szakemberek, valamint a fogyatékossgal élő emberek számára egyaránt, hogy felismerjék és kezelni tudják a bántalmazási eseteket. Emellett a fogyatékossgal élő nők és gyermekek elleni erőszakkal kapcsolatos társadalmi érzékenyítés is elengedhetetlen.

Az igazságszolgáltatási és az áldozatsegítő rendszert illetően több képzésre, a szereplők közötti jobb együttműködésre és egyértelmű protokollok kialakítására van szükség. A büntető igazságszolgáltatási rendszer és az áldozatsegítő rendszer szakembereinek több ismerettel kellene rendelkezniük arról hogyan dolgozzanak együtt fogyatékossgal élő emberekkel. Az áldozatok jobb támogatása és a másodlagos viktimizáció elkerülése érdekében fontos lenne a hatóságok és szervezetek közötti fokozott együttműködés, az erőszakos esetek kezelésére vonatkozó egyértelmű protokollok, valamint az egyértelmű referálási eljárások kidolgozása is.

Végezetül, a hatékonyabb monitoring kulcsfontosságú eleme a fogyatékossgal élő nők és gyermekek elleni erőszak csökkentésére irányuló munkának. A hatékony monitoring szolgáltatások intézményekben és a közösségi alapú szolgáltatásokban való létrehozása javíthatná mind az erőszak megelőzését, mind pedig az erőszak kezelését. A rendszeres és eseti monitoring látogatások a fogyatékossgal élő személyek, főleg a nők, valamint a független nem kormányzati szervezetek részvételével, az ENSZ Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény (CRPD) keretrendszerének iránymutatásával nagymértékben hozzájárulnának a visszaélések feltáráshoz.

A monitoring módszertan céljai

Amint fentebb említettük, az értelmi és pszichoszociális fogyatékossgal élő emberek gyakran rossz minőségű ellátásnak és emberi jogaik megsértésének vannak kitéve², különösen azok, akiket a társadalomtól elkülönítve helyeznek el olyan intézményekben, mint például szociális ellátást nyújtó intézmények, pszichiátriai intézmények, tartós ápolást nyújtó kórházak, idősotthonok, demenciaosztályok, speciális bentlakásos iskolák, a közösségi központoktól eltérő rehabilitációs központok, félutas házak, csoportos otthonok, családias jellegű gyermekotthonok, védett vagy támogatott lakhatások, igazságügyi pszichiátriai intézmények, átmeneti otthonok, albinizmus-sal élőek számára fenntartott szállások, lepratelepek és egyéb intézmények ahová fogyatékossgal élő személyeket gyűjtenek össze.³ A nők és a gyermekek különösen ki vannak téve az erőszak és a bántalmazás veszélyének.⁴

² WHO Quality Rights Tool Kit, p. 1., <https://www.who.int/publications/i/item/9789241548410>

³ CRPD Bizottság, Irányelvek az intézményi elhelyezés megszüntetéséről, beleértve a veszélyhelyzeteket is, 10 October, 2022, CRPD/C/5: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2023-10/HUN-CRPD-DI-Guidelines.docx>, 15. bekezdés

⁴ Ld a DIS-CONNECTED projekt keretében készített országjelentéseket Bulgária, Magyarország, Litvánia, Portugália és Szlovákia vonatkozásában. Az országjelentések elérhetők itt: <https://validity.ngo/projects-2/dis-connected/national-reports/>, utoljára letöltve: 2024.09.10.

Miközben az államoknak teljesíteniük kell a fogyatékossgal élő emberek közösségben éléshez való jogának megvalósítására vonatkozó kötelezettségeiket, továbbra is kritikus fontosságú az emberi jogok tiszteletben tartásának felmérése ezekben az intézményekben, valamint a közösségi alapú szolgáltatásokban. Az ENSZ Fogyatékossgal Élő Személyek Jogainak Bizottsága az *Irányelvek az intézményi elhelyezés megszüntetéséről, beleértve a veszélyhelyzeteket is* dokumentumában hangsúlyozta, hogy „a közösségi alapú támogató szolgáltatások - beleértve az otthon nyújtott és egyéb támogató szolgáltatásokat és a személyes segítségnyújtást - meghatározásainak meg kell akadályozniuk az olyan új szegregált szolgáltatások megjelenését, mint a csoportos elhelyezés - beleértve a kiscsoportos otthonokat is -, a védett munkahelyek, az átmeneti ellátást nyújtó intézmények, az átmeneti otthonok, a napközi otthonok vagy a kényszerítő intézkedések, mint például az ambuláns kötelező gyógykezelés, amelyek nem közösségi alapú szolgáltatások”⁵. A különböző létesítmények átfogó ellenőrzése segíthet az emberi jogok megsértésének felismerésében, valamint a felhasználók autonómiájának, méltóságának és önrendelkezési jogának előmozdításában.

Ez a monitoring módszertan a családon belüli erőszakra és az értelmi és pszichoszociális fogyatékossgal élő személyeket ellátó létesítményekben és programokban elkövetett erőszak felderítésre és jelentésére fókuszál. Tartalmazza a vonatkozó jogi normákat és standardokat, gyakorlati útmutatást a kockázati tényezőkre és a monitorozási módszerekre vonatkozóan, valamint az emberi jogok monitorozásának fő elveinek és lépéseinek lebontását. A módszertan támogatja a multidiszciplináris monitorozó csoportok képzését a szolgáltatások és programok monitorozásának elvégzéséhez, a Monitoring kézikönyv együttes használatával.

Monitoring- módszertanunkat a DIS-CONNECTED projekt keretében létrehozott monitoring-csapatoknak szánjuk, hogy a fogyatékossgal élő nők és gyermekek elleni erőszak megelőzését, korai felismerését és kezelését célzó monitoring látogatásokat végezzenek. A módszertan azonban hasznos lehet minden olyan nem kormányzati szervezet számára, amely monitorozást kíván végezni, valamint a nemzeti emberi jogi intézmények számára is.

Módszertan

A módszertan az ENSZ fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményén, a gyermekek jogairól szóló ENSZ-egyezményen, a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló ENSZ-egyezményen, és a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni ENSZ-egyezményen alapul, valamint a Validity Alapítvány és a konzorciumi partnerek szakértelmére és tapasztalatára épül az emberi jogok pszichiátriai és szociális ellátást biztosító intézményekben történő monitorozása kapcsán. Ez magában foglalja a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni visszaélések feltárását⁶ és az értelmi és pszichoszociális fogyatékossgal élő gyermekek igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréseinek vizsgálatát.⁷

⁵ CRPD Bizottság (n7), 28. bekezdés

⁶ MDAC, GIP, LIGA, ACT (2017). The CHARM Toolkit - The Child Human Rights Abuse Removal Monitoring Toolkit. <https://www.mdac.org/en/charm-toolkit>, utolsó letöltés: 2024.09.10.

⁷ Az Innovating European Lawyers to Advance the Rights of Children with Disabilities projekt keretében készült tréning- és más anyagok elérhetők itt: <https://www.mdac.org/en/innovating-lawyers>

A monitoring módszertant az "Ithaka Toolkit for monitoring Human Rights and General Health Care in mental health and social care institutions" (2010)⁸, a CHARM toolkit⁹, és a WHO Quality Rights Tool Kit for assessing and improving quality and human rights in mental health and social care facilities (2012)¹⁰ tartalma is inspirálta.

⁸ The ITHACA Project Group (2010). The Ithaka Toolkit for Monitoring Human Rights and General Health Care in Mental Health and Social Care Institutions. <http://www.ithacastudy.eu/toolkits/english/2.4%20Ithaca%20Toolkit%20English.pdf>, utolsó letöltés: 2024.09.10.

⁹ MDAC, GIP, LIGA, ACT (n 6).

¹⁰ WHO (n 2).

JOGI NORMÁK ÉS SZABVÁNYOK

Ez a fejezet a szociális ellátást nyújtó és pszichiátriai intézményekben, az egészségügyi és gyermekgondozási intézményekben és a nem bentlakásos szolgáltatások különböző formáiban bántalmazott nőkre és gyermekekre vonatkozó jogi normákat és standardokat sorolja fel. A kiszolgáltatott személyek jogainak és jólétének védelme érdekében alapvető fontosságú, hogy az ilyen környezetben dolgozó szakemberek ismerjék és betartsák ezeket a normákat.

Nemzetközi emberi jogi keretrendszer

Nemzetközi egyezmények (univerzális)

- Egyezmény a gyermekek jogairól (CRC): Hangsúlyozza a gyermekek védelmét a fizikai vagy mentális erőszak, sérülés vagy bántalmazás, az elhanyagolás vagy gondatlan bánásmód, a rossz bánásmód vagy kizsákmányolás minden formájától, beleértve a szexuális visszaélést is. A fogyatékossgal élő gyermekek és az erőszakkal szembeni védelem szempontjából legfontosabb cikkek:
 - 2.cikk: Megkülönböztetésmentességhez való jog
 - 12. Cikk: A vélemény meghallgatásához való jog
 - 19.cikk: Az erőszakkal szembeni védelemhez való jog. Az államoknak megfelelő intézkedéseket kell hozniuk
 - 23.cikk: A fogyatékossgal élő gyermekek joga az önállósághoz és a közösségben való részvételhez. Ingyenes speciális ellátás, hozzáférés az oktatáshoz, képzéshez, egészségügyi ellátáshoz, rehabilitációhoz, valamint a foglalkoztatásra és a rekreációra való felkészítéshez.
- Egyezmény a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről (CEDAW): A nők jogairól szóló legfontosabb nemzetközi szerződés. Hangsúlyozza a nők erőszakkal szembeni védelmének fontosságát, beleértve az intézményi környezetben élőket is.
- Kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény (CAT): A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni küzdelmet az egész világon eredményessé kívánja tenni. A fogyatékossgal élő nők és gyermekek elleni erőszakkal kapcsolatban a következő cikkek a leglényegesebbek:
 - A kínzás fogalmának meghatározásáról szóló 1. cikk
 - 13. cikk a panaszhoz való jogról
 - 14. cikk a jogorvoslathoz és jóvátételhez való jogról
 - 16. cikk a kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés fogalmának meghatározásáról.
- Egyezmény a fogyatékossgal élő személyek jogairól: Kiemeli a fogyatékossgal élő személyek jogait a bántalmazástól mentes élethez, valamint azt, hogy megfelelő intézkedésekre van szükség a kizsákmányolás, az erőszak és a bántalmazás minden formájának megelőzésére. A következő rendelkezések kifejezetten a fogyatékossgal élő nőket és lányokat érintik:

- A CRPD preambulának q) pontja elismeri, hogy a fogyatékossgal élő nőket és lányokat gyakran nagyobb mértékben fenyegeti az erőszak, a visszaélés, az elhanyagolás vagy a kizsákmányolás veszélye.
- A CRPD 3. cikke tartalmazza a "férfiak és nők közötti egyenlőséget", mint az egyik alapvetet, amelyet az egész CRPD-ben fenn kell tartani.
- A CRPD 6. cikke felszólítja az államokat, hogy ismerjék el, hogy a fogyatékossgal élő nők és lányok többszörös megkülönböztetésnek vannak kitéve. A CRPD-t ratifikáló országoktól elvárja, hogy dolgozzanak annak biztosításán, hogy a fogyatékossgal élő nők teljes mértékben élvezhessék az összes emberi jogot és szabadságot.
- A CRPD 16. cikkének 5. szakasza a kizsákmányolástól, erőszaktól és visszaéléstől való mentességről előírja az államok számára, hogy hozzanak létre jogszabályokat és szakpolitikai intézkedéseket a fogyatékossgal élő emberek elleni erőszak azonosítására, kivizsgálására és szankcionálására. A szakasz azt is előírja, hogy ezeknek magukban kell foglalniuk a nőkre és gyermekekre összpontosító jogszabályokat és politikákat.
- A CRPD megfelelő életszínvonalról és szociális védelemről szóló 28. cikke 2. szakaszának b) bekezdése előírja, hogy a fogyatékossgal élő emberek, különösen a fogyatékossgal élő nők és lányok hozzáférjenek a szociális védelemhez és a szegénység csökkentésére irányuló programokhoz.

Az ENSZ egyezménynek végrehajtását felügyelő bizottságainak általános ajánlásai és általános kommentárjai

- 18. általános ajánlás a fogyatékossgal élő nőkről (1991). A nőekkel szembeni hátrányos megkülönböztetés felszámolásával foglalkozó bizottság (CEDAW-bizottság): A nőekkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló egyezmény (CEDAW) nem tartalmaz kifejezetten a fogyatékossgal élő nőekkel foglalkozó szöveget. A CEDAW-bizottság azonban arra kéri a CEDAW részes államokat, hogy időszakos jelentéseikben adjanak tájékoztatást a fogyatékossgal élő nőkről. A bizottság arra is kéri a CEDAW részes államokat, hogy számoljanak be „az általuk hozott intézkedésekről, amelyek biztosítják, hogy a fogyatékossgal élő nők egyenlő mértékben hozzáférjenek az oktatáshoz és a foglalkoztatáshoz, az egészségügyi szolgáltatásokhoz és a szociális biztonsághoz, valamint hogy a társadalmi és kulturális élet minden területén részt vehessenek”.
- 19. általános ajánlás a nők elleni erőszakról (1992). CEDAW-bizottság: A nőekkel szembeni diszkrimináció megszüntetéséhez és a nők elleni erőszak felszámolásához szükséges intézkedések megtételét követeli, beleértve a nők elleni erőszak minden formájára vonatkozó külön jogszabályok elfogadását, az erőszakot elkövetők büntetőjogi szankcionálását, polgári jogorvoslatot, valamint megelőző és védőintézkedéseket. A részes államok gyakorlata több mint 25 éve támogatja a bizottság értelmezését. Az opinio juris és az állami gyakorlat azt mutatja, hogy a nők elleni nemi alapú erőszak tilalma a nemzetközi

szokásjog elvévé vált. A 19. általános ajánlás kulcsfontosságú katalizátora volt ennek a folyamatnak.

- 9. általános megjegyzés a fogyatékossgal élő gyermekek jogairól (2006). Gyermekjogi Bizottság, CRC/C/GC/9. Elismeri, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek életük és fejlődésük különböző aspektusaiban hátrányos megkülönböztetéssel szembesülnek, és megvizsgálja, hogy ez hogyan kapcsolódik az erőszakhoz.
- 13. sz. általános kommentár a gyermeknek az erőszak minden formájától való mentességhez való jogáról (2011). Gyermekjogi Bizottság, CRC/C/GC/13. Foglalkozik a gyermekek erőszak minden formájától való mentességhez való jogával - amely a fogyatékossgal élő gyermekekre is vonatkozik.
- 3. általános kommentár a 6. cikkhez (2016) a fogyatékossgal élő nőkről és lányokról (2016). Fogyatékossgal élő személyek jogainak bizottsága, CRPD/C/GC/3: A 6. cikknek arra kell irányítania a részes államokat, hogy az emberi jogi alapú megközelítés és a fejlődés szempontjából teljesítsék az Egyezményvel kapcsolatos kötelezettségeiket a fogyatékossgal élő nők és lányok emberi jogainak előmozdítása, védelme és teljesítése terén.
- 35. általános ajánlás a nők elleni nemi alapú erőszakról, a 19. általános ajánlás aktualizálása (2017). CEDAW-bizottság, CEDAW/C/9C/35: Tartalmaz egy ajánlást az államok számára, hogy biztosítsanak oktatást és képzést az igazságszolgáltatás tagjai, az ügyvédek és a bűnüldöző szervek tisztviselői számára, beleértve az igazságügyi orvosszakértőket, a törvényhozókat és az egészségügyi szakembereket, valamint az oktatásban, a szociális és jóléti területen dolgozó valamennyi alkalmazottat, beleértve az olyan intézményekben, mint a bentlakásos otthonok, menekültügyi központok és börtönök, ahol nőekkel foglalkoznak, hogy felkészítsék őket a nők elleni nemi alapú erőszak megfelelő megelőzésére és kezelésére.¹¹

Jelentések

- A nők elleni erőszakkal foglalkozó különmegbízott jelentése: A nők helyzetének javítása (2012), A/67/227: Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosa Hivatala tanulmányának (A/HRC/20/5 és 1. helyesbítés) megállapításait kívánja elmélyíteni, és tovább vizsgálja a fogyatékossgal élő nők elleni erőszak megnyilvánulásait, okait és következményeit. Emellett a jelentés röviden áttekinti a vonatkozó nemzetközi és regionális jogi kereteket, és ajánlásokat fogalmaz meg. Az intézményi erőszakkal kapcsolatban a különmegbízott a következőket állapította meg:

38. Az intézményi körülmények között a fogyatékossgal élő nők az erőszak számos formájának vannak kitéve, beleértve a pszichotróp gyógyszerek kényszerített bevitelét vagy más kényszerített pszichiátriai kezelés elviselését. Továbbá maga a kényszerintézeti

¹¹ Egyéb vonatkozó általános megjegyzések: CRPD Bizottság (2017). Általános kommentár (2017) 5. sz. az önálló életvitelről és a közösségbe való beilleszkedésről. CRPD/C/GC/5; CRPD bizottság (2018). Általános kommentár (2018) 6. sz. az egyenlőségről és a megkülönböztetésmentességről. CRPD/C/GC/6; CRC bizottság (2006). (2006) 8. sz. általános kommentár a gyermeknek a testi fenytéssel és a büntetés más kegyetlen vagy megalázó formáival szembeni védelemhez való jogáról. CRC/C/GC/8; CAT bizottság (2012). 3. sz. általános kommentár (2012) a 14. cikk részes államok általi végrehajtásáról. CAT/C/GC/3.

elhelyezés is az erőszak egyik formáját jelenti. A mentális egészségi diagnózissal és értelmi fogyatékossgal élő embereket néha önkényes fogva tartásnak vetik alá hosszú távú intézeti elhelyezésben, fellebbezés joga nélkül, megfosztva őket ezáltal cselekvőképességüktől.

39. Az intézetekben élő, támogató szolgáltatásokat igénybe vevő nők általában kiszolgáltatottabbak. A kiszolgáltatottság mind az intézményekben, mind a közösségi környezetben az elszigeteltség, az unalom és az ingerek hiányának kockázatától a fizikai és szexuális bántalmazás kockázatáig terjedhet. A bizonyítékok arra utalnak, hogy a fogyatékossgal élő embereknél különböző okokból, többek között a nagyszámú gondozótól való függés, valamint a kommunikációs akadályok miatt nagyobb a bántalmazás kockázata. Egy tanulmány szerint egy kórházban a pszichiátriai járóbetegek többsége (68%) tapasztalt súlyos fizikai és/vagy szexuális bántalmazást, ami nagyobb gyakorisággal fordul elő, mint az általános lakosság körében.

- A fogyatékossgal élő személyek jogaival foglalkozó különleges jelentéstevő jelentése: A fogyatékossgal élő lányok és fiatal nők szexuális és reprodukív egészsége és jogai, 2017, A/72/133, 2017. július 14: Megvizsgálja a fogyatékossgal élő lányok és fiatal nők által a szexuális és reprodukív egészségükkel és jogaikkal kapcsolatban tapasztalt kihívásokat, és iránymutatást nyújt az államoknak arra vonatkozóan, hogy miként biztosíthatók olyan jogi és politikai keretek, amelyek támogatják autonómiájukat, és kezelik azokat a strukturális tényezőket, amelyek kiteszik őket az erőszaknak, a visszaéléseknek és más káros gyakorlatoknak.
- A nők elleni erőszakkal, annak okaival és következményeivel foglalkozó különleges jelentéstevő jelentése: A nemi erőszakkal kapcsolatos jogalkotás kerete (mintatörvény a nemi erőszakról), 2021, A/HRC/47/26/Add.1. eszközt nyújt az államoknak és más érdekelt feleknek a nemi erőszakra vonatkozó nemzetközi normák végrehajtásához, ahogyan azokat a nemzetközi emberi jogi, a nemzetközi humanitárius és a nemzetközi büntetőjogban megállapították, beleértve az érintett bíróságok ítélezési gyakorlatában és a szakértői mechanizmusok által létrehozott nem kötelező erejű jogszabályokban (soft law) foglaltak értelmezését. Ezeket a normákat a nők elleni erőszakkal foglalkozó különleges jelentéstevőnek a nemi erőszakról mint az emberi jogok megsértéséről és a nők elleni nemi alapú erőszak megnyilvánulásáról szóló jelentése (A/HRC/47/26) mutatja be, és mind békeidőben, mind konfliktusok idején alkalmazandók. A dokumentum néhány rendelkezésben kifejezetten utal a fogyatékossgal élő nőkre, többek között:

12. cikk b) pontjának i. alpontja: A bűncselekmény gyermek áldozatával vagy tanújával a bírósági eljárás során végig gondoskodó és érzékeny, méltóságát tiszteletben tartó módon kell bánni, figyelembe véve személyes helyzetét, közvetlen és különleges szükségleteit, életkorát, nemét, esetleges fogyatékossgát és érettségi szintjét.

20. cikk (30) bekezdés f) pont iii. alpontja: a fizikai, pszichológiai, mentális vagy értelmi károsodással élő vagy fogyatékossgal élő sértettek esetében a sértett vallomásának kihallgatása vagy rögzítése előtt gyógypedagógus, pszichológus vagy más, a megfelelő

kommunikációs technikákban, például Braille-írásban, jelnyelven vagy más, a különleges szükségletekkel rendelkező személyek számára hozzáférhető elektronikus és információs technológiában jártas személy segítségének igénybevétele;

20. cikk (34): *Minden áldozatot támogatni kell az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésben az időben elvégzett, megfelelő, a nemek és a fogyatékoság szempontjából érzékeny orvosi vizsgálatokkal, amelyeket az áldozat önkéntes, valódi és tájékoztatáson alapuló beleegyezésével végeznek. Az áldozatoknak hozzáférést kell biztosítani a gyógyulásukat segítő terápiás és pszichoszociális ellátáshoz is. Támogatni kell őket abban is, hogy ha kívánnak, hozzáférjenek a büntető igazságszolgáltatási eljárásokhoz.*¹²

Egyéb források

- Irányelvek az intézményi elhelyezés megszüntetéséről, beleértve a veszélyhelyzeteket is (2022), Fogyatékossgal élő személyek jogainak bizottsága, 2022. október 10., CRPD/C/5: Ezek az irányelvek kiegészítik a bizottság 5. számú általános kommentárát (2017) és a fogyatékossgal élő személyek szabadsághoz és biztonsághoz való jogáról szóló irányelveket (14. cikk). Céljuk, hogy a részes államok számára iránymutatást és támogatást nyújtsanak a fogyatékossgal élő személyek önálló életvitelhez és a közösségbe való beilleszkedéshez való jogának megvalósítására irányuló erőfeszítéseikben, valamint hogy alapul szolgáljanak az intézménytelenítési folyamatok tervezéséhez és az intézményi elhelyezés megelőzéséhez.
- Nyilatkozat a nők elleni erőszak felszámolásáról (1993), ENSZ Közgyűlés: Meghatározza az államok által a családon belüli erőszak felszámolása érdekében teendő intézkedéseket, amelyek magukban foglalják a megfelelő büntetőjogi szabályozást, a nemzeti cselekvési tervek kidolgozását, az erőszak áldozatául esett nők számára szolgáltatások és források biztosítását, a közalkalmazottak képzését és nemi érzékenyítését, valamint a kormányzati költségvetésekben források elkülönítését a nők elleni erőszak elleni küzdelemre.
- Pekingi nyilatkozat és cselekvési platform (1995): A családon belüli erőszak területén kiemelt kérdésként ajánlja a jogszabályok felülvizsgálatát és átdolgozását, valamint egyéb szükséges intézkedések meghozatalát, beleértve a megfelelő mechanizmusok létrehozását annak érdekében, hogy minden nő védelmet élvezzen a családon belüli erőszakkal szemben, amelyet a törvény által szankcionált bűncselekményként kell kezelni. Több rendelkezésben is utal a fogyatékossgal élő nőkre. A dokumentum továbbra is a legátfogóbb globális politikai keret és cselekvési terv, és a nemek közötti egyenlőség, valamint a nők és lányok emberi jogainak megvalósításához szükséges iránymutatások és inspirációk aktuális forrása.

¹² Egyéb vonatkozó jelentések: Méndez (2013). A kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetéssel foglalkozó különmegbízott jelentése. A/HRC/22/53, különösen a 48. bekezdés; Manfred Nowak (2008). A kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetéssel foglalkozó különleges jelentéstevő időközi jelentése. A/63/175, különösen a 60. és 68. bekezdés; Juan E. Méndez (2015). A kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetéssel foglalkozó különleges jelentéstevő jelentése. A/HRC/28/68, különösen a 33. bekezdés.

- 2003/45 számú határozat a nők elleni erőszak felszámolásáról, ENSZ Emberi Jogi Bizottsága: Bátorítja a kormányokat, hogy vezessenek be: „pozitív kötelezettséget a nők és lányok emberi jogainak előmozdítására és védelmére, és kellő gondossággal kell eljárniuk a nők és lányok elleni erőszak minden formájának megelőzése, kivizsgálása és büntetése érdekében”.
- Globális cselekvési terv az egészségügyi rendszer szerepének megerősítésére a különösen a nők és lányok, valamint a gyermekek ellen elkövetett személyek közötti erőszak kezelésére irányuló nemzeti multiszektorális válaszlépéseken belül (2016), Egészségügyi Világszervezet: Szakmai dokumentum a bizonyítékok, a jó gyakorlatok és a WHO meglévő technikai útmutatásai alapján. Olyan gyakorlati intézkedéseket tartalmaz, amelyeket a tagállamok megtehetnek az egészségügyi rendszer és az ágazatközi intézkedések megerősítése érdekében a személyek közötti erőszak megelőzése és az arra való reagálás érdekében általában, és különösen a nők és lányok, valamint a gyermekek elleni erőszak ellen. A terv felvázolja azokat a cselekvéseket is, amelyeket a WHO titkárságának a tagállamok támogatására kell végrehajtania.
- 2475. (2019) számú határozat, ENSZ Biztonsági Tanács, S/RES/2475 (2019): Védi a fogyatékossgal élő személyeket a konfliktusok során. Az első önálló határozat a fogyatékossgal élő személyek védelméről, amely hangsúlyozza a konfliktusban részt vevő felek azon kötelezettségét, hogy biztosítsák a fogyatékossgal élő személyek számára az alapvető szolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférést, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést, a hatékony jogorvoslatokat és adott esetben a jóvátételt. Elismeri, hogy a kényszerített intézményi elhelyezés az erőszak egyik formája, amely a nőket és lányokat fogyatékossguk alapján megfosztja szabadságuktól, és hangsúlyozza annak fontosságát, hogy a fogyatékossgal élő személyekből álló és általuk vezetett szervezetek bevonásával és támogatásával biztosítsák valamennyi fogyatékossgal élő nő és lány teljes körű, hatékony és érdemi részvételét és bevonását a döntéshozatali folyamatokba és a vezetői szerepekbe.
- A 2030-ig szóló agenda az 5. fenntartható fejlődési célon keresztül arra törekszik, hogy véget vessen a nőkkel és lányokkal szembeni megkülönböztetés minden formájának, és felszámolja a nőkkel és lányokkal szembeni erőszak minden formáját a köz- és magánszférában, beleértve az emberkereskedelmet és a szexuális kizsákmányolást.

Regionális emberei jogi eszközök

EURÓPAI TANÁCS

Nemzetközi egyezmények

- Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE): a 3. cikk tiltja a kínzást és az embertelen vagy megalázó bánásmódot vagy büntetést. A 8. cikk védi a magán- és családi élethez való jogot, és biztosítja a házasságképes korú személyek számára a házasságkötés jogát. A 14. cikk tiltja a bármilyen alapon történő hátrányos megkülönböztetést az egyezményben foglalt bármely más joggal kapcsolatban. Ez magában foglalja a nemen vagy nemi hovatartozáson alapuló megkülönböztetést is. Az egyezmény 7. jegyzőkönyvének 5. cikke kimondja, hogy a

háztársaknak egyenlő jogokkal kell rendelkezniük a házasságban. Az egyezmény 12. jegyzőkönyve kiterjeszti a 14. cikkben foglalt megkülönböztetés tilalmát azokra az esetekre, amelyekre az egyezményben foglalt egyéb jogok nem vonatkoznak.

- Az Európa Tanács egyezménye a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzéséről és leküzdéséről (Isztambuli Egyezmény): A nők elleni erőszakkal foglalkozó legjelentősebb és legátfogóbb, jogilag kötelező erejű szöveg. A nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzésére és leküzdésére összpontosít. Elismeri a nők elleni, nemi alapú erőszakot, mint az emberi jogok megsértését és a megkülönböztetés egyik formáját. Az államoknak rendszeresen figyelemfelkeltő kampányokat kell folytatniuk, az áldozatokkal szoros kapcsolatban álló szakembereket kell képezniük, a tananyagba be kell építeniük olyan témákat, mint a nemek közötti egyenlőség és az erőszakmentes konfliktusmegoldás a személyek közötti kapcsolatokban, kezelési programokat kell létrehozniuk a családon belüli erőszak elkövetői és a szexuális bűnözők számára, szorosan együtt kell működniük a nem kormányzati szervezetekkel, valamint be kell vonniuk a médiát és a magánszektor a nemi sztereotípiák felszámolásába és a kölcsönös tisztelet előmozdításába.
- Az Európa Tanács egyezménye a gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális abúzus elleni védelemről (Lanzarote Egyezmény): A gyermek családjában és a „bizalmi körben” elkövetett szexuális visszaélésekre, valamint a kereskedelmi vagy nyereségszerzési céllal elkövetett cselekményekre terjed ki. A gyermekek elleni szexuális bűncselekmények minden lehetséges fajtájával foglalkozik.
- Az Európai Szociális Charta (felülvizsgált): Tartalmazza a fogyatékossgal élő személyek jogát - életkoruktól, valamint fogyatékossguk jellegétől és eredetétől függetlenül - a függetlenséghez, a társadalmi integrációhoz és a közösségi életben való részvételhez (15. cikk), valamint a gyermeknek a gondatlanság, erőszak és kizsákmányolás elleni védelemhez való jogát (17. cikk).

Ajánlások

- 1582. ajánlás (2002) a nők elleni családon belüli erőszakról, Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése: felszólítja a tagállamokat, hogy ismerjék el, hogy kötelességük a családon belüli erőszak minden formájának megelőzése, kivizsgálása és büntetése, valamint az áldozatok védelmének biztosítása. Egy sor intézkedést határoz meg a nők elleni erőszak minden formájának megszüntetésére. Ezek az intézkedések magukban foglalják a nők elleni erőszak megelőzésére és kivizsgálására, az áldozatok segítésére, az elkövetőkkel való foglalkozásra, a tudatosság növelésére, az oktatásra és képzésre, valamint a vonatkozó adatok gyűjtésére irányuló jogalkotási és politikai intézkedéseket. Az ajánlás végrehajtását rendszeresen nyomon követik, és a tagállamok tájékoztatást kapnak az elért eredményekről és az esetleges hiányosságokról.
- 1905. ajánlás (2010), Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése: Javasolja a családon belüli erőszak tanújaként megjelenő gyermekek védelmének szükségességét, hivatkozva a

Parlament családon belüli erőszak tanújaként megjelenő gyermekekről szóló 1714 (2010) állásfoglalására.

- 2227. ajánlás (2022): A fogyatékossgal élő személyek intézménytelenítése, Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése.
- (90) 2. számú ajánlás a családon belüli erőszakkal kapcsolatos szociális intézkedésekről, Európa Tanács Miniszteri Bizottsága. Konkrét intézkedéseket javasol a tájékoztatás, az erőszak korai felismerése, az erőszak bejelentése, a segítségnyújtás és a terápia (segélyhívó telefonvonalak, krízisszolgálatok és tanácsadó központok), a gyermekekre vonatkozó intézkedések, a nőkre vonatkozó intézkedések, az erőszakot elkövetőkre vonatkozó intézkedések, oktatási intézkedések (pl. megelőző programok létrehozása az iskolákban a gyermekek számára) stb. területén.
- (2002)5 ajánlás a nők erőszakkal szembeni védelméről (2002), Európa Tanács Miniszteri Bizottsága: Javasolja, hogy a tagállamok hozzanak intézkedéseket a nők elleni erőszak ellen a média, a büntetőjog, a polgári jog, a bírósági eljárások, az erőszakot elkövetőkre irányuló beavatkozási programok, a szexuális erőszak, a szexuális zaklatás, a családon belüli erőszak, a nemi szervek megcsönkítése, a konfliktusos és konfliktus utáni helyzetekben elkövetett erőszak, a reprodukciós szabadság tiszteletben tartásának elmulasztása, a becsület nevében elkövetett gyilkosságok és a korai házasságok terén. Az intézményi környezetben elkövetett erőszakkal kapcsolatos intézkedésekkel kapcsolatban a tagállamoknak a következőket ajánljuk:
 - 77. Büntetni kell az állam vagy annak tisztviselői által elkövetett vagy elnézett fizikai, szexuális és pszichológiai erőszak minden formáját, bárhol is forduljon elő, különösen a börtönökben vagy fogvatartási központokban, pszichiátriai intézetekben stb;*
 - 78. büntetni kell a fizikai, szexuális és lelki erőszak minden olyan formáját, amelyet olyan helyzetekben követnek el vagy tűrnek el, amelyekben az állam vagy egy harmadik fél felelősségére lehet hivatkozni, például bentlakásos iskolákban, idősek otthonában és más intézményekben.*
- REC(2004)10 ajánlás a mentális zavarokkal küzdő személyek emberi jogainak és méltóságának védelméről és annak indoklása (2004), Európa Tanács Miniszteri Bizottsága: Célja a mentális zavarral küzdő személyek védelmének megerősítése, különösen azoké, akiket nem önkéntes elhelyezésnek vagy nem önkéntes kezelésnek vetnek alá.
- A Miniszteri Bizottság Rec(2005)5 ajánlása a tagállamokhoz a bentlakásos intézményekben élő gyermekek jogairól, 2005. március 16.
- A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2010)2 ajánlása a tagállamoknak a fogyatékossgal élő gyermekek intézményi elhelyezésének megszüntetéséről és közösségi életviteléről, 2010. február 3.
- A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2009)10. számú ajánlása a tagállamoknak a gyermekek erőszakkal szembeni védelmére irányuló integrált nemzeti stratégiákról, 2009. november 18.
- A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2011)12. számú ajánlása a tagállamok számára a gyermekek jogairól, valamint a gyermek- és családbarát szociális szolgáltatásokról, 2011. november 16.

- A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2012)2 ajánlása a tagállamoknak a 18 év alatti gyermekek és fiatalok részvételéről, 2012. március 28.
- A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2012)6. számú ajánlása a tagállamoknak a fogyatékossgal élő nők és lányok jogainak védelméről és előmozdításáról, 2012. június 13.
- A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2013)2 ajánlása a tagállamokhoz a fogyatékossgal élő gyermekek és fiatalok teljes körű társadalmi befogadásának biztosításáról, 2013. október 16.

Egyéb források

- Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye a fogyatékossgal élő nők helyzetéről, 2018/C 367/04: Ez a vélemény felszólítja az EU-t, hogy valamennyi tagállamával közösen hajtsa végre a CRPD-t; (2), az ENSZ fogyatékossgal élő személyek bizottságától 2015-ben kapott ajánlásokat az EU a fogyatékossgal élő nőkkel és lányokkal kapcsolatosan; valamint az ENSZ-bizottságnak a CRPD 6. cikkéhez fűzött 3. számú általános kommentárát.
- Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatásai a gyermekbarát igazságszolgáltatásról, 2010. november 17.
- ResAP(2005)1 határozat a fogyatékossgal élő felnőttek és gyermekek bántalmazás elleni védelméről, 2005. február 2.
- 2431 (2022) számú állásfoglalás a fogyatékossgal élő személyek kitagolásáról (2022), Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése.
- CommDH/IssuePaper (2012)3, The right of people with disabilities to live independently and be included in the community (2012), Európa Tanács, emberi jogi biztos.
- Deinstitutionalisation of persons with disabilities (2021), Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése (Szociális, Egészségügyi és Fenntartható Fejlődési Bizottság).¹³

EURÓPAI UNIÓ

- Az Európai Unió Alapjogi Chartája: a férfiak és nők közötti egyenlőség (23. cikk), a gyermekek védelméhez való jog (24. cikk), a testi és lelki épség tiszteletben tartásához való jog (3. cikk), a fogyatékkal élő személyek joga a közösség életében való integrációjukat és részvételüket biztosító intézkedésekhez (26. cikk).
- Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak elleni küzdelemről: A nemrégiben elfogadott irányelv az első átfogó uniós szintű jogi eszköz a nők elleni erőszak elleni küzdelemre. Az irányelv büntethetővé teszi a nők elleni fizikai erőszakot, valamint a pszichológiai, gazdasági és szexuális erőszakot az EU egész területén, mind offline, mind online. A női nemi szervek megcsonkítása, valamint a kényszerházasság önálló bűncselekményként büntethetővé válik. Emellett az online térben elkövetett erőszak legelterjedtebb formái is büntethetővé válnak. Az irányelv intézkedéseket ír elő a nők elleni erőszak valamennyi formájának megelőzésére, beleértve a családon belüli erőszakot is, és új normákat állapít meg az áldozatok védelmére, támogatására és az

¹³ Ld.: <https://assembly.coe.int/LifeRay/SOC/Pdf/DocsAndDecs/2021/AS-SOC-2021-46-EN.pdf> , utolsó letöltés: 2024.09.10.

igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésre vonatkozóan, például azáltal, hogy kötelezi a tagállamokat segélyvonalak és nemi erőszakkal foglalkozó krízisközpontok létrehozására az áldozatok támogatása érdekében. Kötelezi a tagállamokat, hogy biztosítsák a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak bűncselekményeinek biztonságos, a nemi szempontokat figyelembe vevő és egyszerűbb bejelentését - beleértve az online bejelentés lehetőségét is. Több rendelkezésben is utal a fogyatékkal élő nőkre.

- Az áldozatok jogairól szóló irányelv (2012/29/EU irányelv) minimumszabályokat állapít meg a bűncselekmények valamennyi áldozatának védelmére, beleértve a nemi alapú erőszak áldozatait is. Az irányelv előírja a tagállamok számára, hogy biztosítsák az áldozatokkal való hozzáférhető kommunikációt, figyelembe véve az esetleges fogyatékoságokat.
- Az egyenlő bánásmódról szóló irányelvek (2006/54/EK irányelv; 2010/41/EU irányelv és 2004/113/EK irányelv) tiltják a nemi alapon történő zaklatást és a szexuális zaklatást mint a nemi megkülönböztetés egyik formáját a foglalkoztatás, valamint az áruk vagy szolgáltatások kínálása vagy nyújtása során.
- Az emberkereskedelem elleni küzdelemről és annak megelőzéséről szóló irányelv (2011/36/EU irányelv) elismeri a bűncselekmény nemi alapú jellegét (1. cikk). A gyermekek szexuális zaklatásával és szexuális kizsákmányolásával, valamint a gyermekpornográfiával a 2011/93/EU irányelv foglalkozik.
- Az Európai Bizottság „Az egyenlőség uniója: Nemek közötti egyenlőségi stratégia 2020-2025” elismeri, hogy az egészségügyi problémákkal küzdő és fogyatékkal élő nők nagyobb valószínűséggel tapasztalják az erőszak különböző formáit, és kötelezettséget vállal arra, hogy intézkedéseket dolgoz ki és finanszírozza a visszaélések, az erőszak, a kényszersterilizálás és a kényszerített abortusz elleni küzdelmet.
- A Nemek Közötti Egyenlőség Európai Intézete (EIGE) 13 indikátort dolgozott ki a párkapcsolati erőszakra vonatkozóan, hogy a rendőrség és az igazságügyi ágazat adatgyűjtési erőfeszítéseivel iránymutatást nyújtson. Az EIGE által kidolgozott mutatók segítenek értékelni a nemzeti szinten a párkapcsolati erőszak és a családon belüli erőszak csökkentése terén elért eredményeket, és javítják az adatok összehasonlíthatóságát, összhangban az áldozatok jogairól szóló uniós irányelv és az Európa Tanács isztambuli egyezményének minimumkövetelményeivel. Ez a jelentés iránymutatást nyújt az EIGE adatgyűjtésében részt vevő nemzeti adatszolgáltatók számára.¹⁴
- Az intézményi ellátásról a közösségi alapú ellátásra való áttéréssel foglalkozó ad hoc szakértői csoport jelentése (2009): A jelentést a Vladimír Špidla uniós biztos által 2009 februárjában összehívott független szakértőkből álló csoport készítette, hogy az intézményi ellátás reformjának kérdéseit a maguk összetettségében vizsgálja.¹⁵

¹⁴ European Institute for Gender Equality (2023) Methodological Guidance: Administrative data collection on violence against women and domestic violence. <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/methodological-guidance-administrative-data-collection-violence-against-women-and-domestic-violence-0>, utolsó letöltés: 2024.09.10.

¹⁵ European Commission Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities (2009). Report of the Ad Hoc Expert Group on the Transition from Institutional to Community-based Care. <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=3992&langId=en>, utolsó letöltés: 2024.09.10.

Nemzeti jogszabályok

Minden országnak vannak sajátos törvényei és rendeletei, amelyek célja, hogy összhangba kerüljenek a nemzetközi normákkal a nők és gyermekek intézményi környezetben való védelme érdekében. Ezek a törvények jellemzően tartalmazznak rendelkezéseket a kötelező bejelentésre, a beavatkozási stratégiákra és a bántalmazás elkövetőinek büntetésére vonatkozóan.

AZ EMBERI JOGOK MONITOROZÁSÁNAK ALAPELVEI

Az emberi jogok monitorozása olyan alapvető elvek mentén történik, amelyek biztosítják a folyamat biztonságát, integritását és hatékonyságát. Ez a szakasz összefoglalja ezen elvek egy részét, beleértve az ártalmak minimalizálását, a folyamatos párbeszéd elősegítését, a függetlenség fenntartását, a megbízható információk gyűjtését és az adatok biztonságos kezelését.

1. alapelv: Ne okozz kárt

A megfigyelőknek (monitorozóknak) minden szükséges óvintézkedést meg kell tenniük annak érdekében, hogy megvédjék a meghallgatott személyeket a megfigyelővel való beszélgetés miatti megtorlástól vagy büntetéstől. A megfigyelőknek ügyelniük kell arra, hogy a beszélgetések során vagy a jelentésben ne fedjenek fel személyazonosításra alkalmas információkat. Így amellet, hogy nem szabad megemlíteni az illető nevét vagy monogramját, a legjobb, ha nem említenek személyes adatokat, még akkor sem, ha az illető beleegyezését adja. Ennek eredményeképpen kritikus fontosságú, hogy több interjút készítsenek, hogy a hatóságok ne tudják megállapítani, ki mit mondott. A megfigyelőknek meg kell kérdezniük a megkérdezettek személyeket, hogy szerintük veszélyben vannak-e, és meg kell hagyniuk elérhetőségüket, hogy ha a monitoring látogatás eredményeként bármilyen büntetést szabnak ki, a megfigyelők tudjanak reagálni.¹⁶

2. alapelv: Folyamatos dialógus a reformokról

Az emberi jogok monitorozása rendszeres vagy folyamatos monitorozást jelent, amelynek során ismételt látogatásokra, valamint rendszeres és szisztematikus nyomon követésre kerül sor az emberi jogok javulásának biztosítása érdekében. Így a függetlenség fenntartása mellett az értékelt területekért/intézményekért felelős hatóságokkal való kommunikációt hosszú távú és folyamatos, konstruktív párbeszédként kell elképzelni, amely az emberi jogok helyzetének javítására összpontosít ezekben a létesítményekben, miközben a szolgáltatást igénybe vevőknek a közösségbe való érdemi integrációját szorgalmazza.

3. alapelv: Önállóság és hitelesség

Alapvető fontosságú, hogy az emberi jogok ellenőrzésének irányításában, szervezésében és végrehajtásában részt vevő személyek függetlenek legyenek a kormánytól és az ellenőrzött létesítményektől. A management csoportnak biztosítania kell, hogy a megfigyelőcsoportok tagjai ne legyenek részei és semmilyen módon ne legyenek érdekelték abban, hogy védjék azokat a hatóságokat, létesítményeket, ahol a monitorozás zajlik, vagy az azokkal kapcsolatban álló személyeket.

A hiteles csoport olyan csoport, amelyik képzést kapott a monitoring látogatások elvégzésére, és amelyik tisztában van azokkal a normákkal, amelyek alapján ezeket a létesítményeket és intézményeket ellenőrizni fogják. A monitoring csoport tagjainak kiválasztásakor javasolt olyan multidiszciplináris csoportot összeállítani, amely a szolgáltatásokat igénybe vevő ellátottakból vagy korábbi ellátottakból, releváns tapasztalattal rendelkező egészségügyi szakemberekből és emberi jogi háttérrel rendelkező személyekből áll.¹⁷

¹⁶ The ITHACA Project Group (no 8).

¹⁷ Ibid., 25.o.

4 alapelv: Megbízható információ gyűjtése

A monitorozók nem hagyatkozhatnak kizárólag egy személy véleményére, hanem inkább több forrásból kell információt szerezniük. A megerősítő bizonyítékok különösen fontosak ezen a monitorozási területen, mivel az értelmi és pszichoszociális fogyatékossgal élő emberek erős stigmatizációval szembesülnek állításaik hitelességét illetően, többek között a különböző létesítményekben történt rossz bánásmóddal és a rossz bánásmóddal kapcsolatos állítások kivizsgálásával megbízott hatóságok képviselői részéről.¹⁸

5. alapelv: Az információk biztonságos tárolása és megosztása

A titoktartás védelme érdekében a monitorozóknak biztosítaniuk kell, hogy az összegyűjtött információkat, valamint a látogatás során készített felvételeket és feljegyzéseket biztonságos helyen tárolják. Megfontolandó a fájlok titkosítása, ha az információk a csapat többi tagjával is megosztásra kerülnek, a jelszót pedig érdemes telefonon keresztül elküldeni.¹⁹

Ez nem az emberi jogi monitorozás elveinek taxatív felsorolása; más monitoring eszközök, például az Ithaca Toolkit²⁰, a CHARM Toolkit²¹, az OHCHR emberi jogi monitoringról szóló képzési kézikönyve²² más elveket is meghatároznak. A monitorozóknak érdemes megismerkednie ezekkel az elvekkkel.

¹⁸ Ibid., 26.o.

¹⁹ Ibid., 27.o.

²⁰ Ibid, 25.-27.o.

²¹ MDAC, GIP, LIGA, ACT (n 6), 55-61.o.

²² United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights (2011). Manual on Human Rights Monitoring. Chapter 02 on Basic Principles of Human Rights Monitoring. Available at: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/Chapter02-MHRM.pdf>, utolsó letöltés: 2024.09.13.

AZ EMBERI JOGI MONITOROZÁS MÓDSZEREI

A három leggyakoribb módszer az információk gyűjtésére a monitoring során az interjúk, a megfigyelések és a dokumentáció áttekintése. Ez a szakasz rövid áttekintést nyújt ezekről a technikákról, és kitér az összegyűjtött adatok rögzítésének módjára. [\(Ld. még a Tréning kézikönyv és a Monitoring módszertan 32-41. oldalát\).](#)

1. módszer: Interjúzás (Ld. még a Monitoring módszertan 1. fejezete)

Helyszín

A megbeszéltek nagy része személyes és érzékeny kérdés, ami potenciálisan veszélyeztetheti a megkérdezettet, ezért a titoktartás kritikus fontosságú. A megfigyelőknek privát és nyugodt környezetben kell lefolytatniuk az interjút. Ez nem mindig lehetséges, de mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy mások ne legyenek látó- és hallótávolságon belül. Egyes szolgáltatáshasználók kérhetik, hogy egy megbízható személy (de nem a személyzet tagja) kísérje el őket az interjú során, amit el kell fogadni.

Anonimitás és titoktartás

A monitoring jelentésben szereplő bármely olyan információ, amely egy adott személyhez köthető, megtorlást eredményezhet a megnevezett személlyel szemben. Ennek következtében a monitorozók csak a megfigyelőcsoport más tagjaival beszélhetnek meg az interjú tartalmát.

A monitoring módszertan szerzői azt javasolják, hogy a monitorozók tartózkodjanak a megfélemlítés vagy nyomásgyakorlás veszélyének kitett ellátott megnevezésétől. Hasznos lehet megbeszélni a szolgáltatást igénybe vevőkkel a potenciális kockázatokról alkotott elképzeléseiket, és azt, hogy szerintük van-e bármi, amit a monitorozók tehetnek e kockázatok csökkentése érdekében.²³

Az interjúalanyok kiválasztása

A monitoring csapatnak a megkérdezendő személyek kiválasztásakor a szolgáltatást igénybe vevők és a személyzet körének, valamint a látogatás előkészítése során meghatározott mintanagyságnak kell irányadónak lennie [\(Lásd még az 5. lépést annak meghatározására vonatkozó további információkért, hogy melyik és hány embert kell megkérdezni az egyes létesítményekből.\)](#). A folyamat pártatlanságának biztosítása érdekében a monitoring csapatnak, és nem a létesítmény személyzetének kell kiválasztania a meginterjúvolandó szolgáltatást igénybe vevőket és személyzetet.

Ha úgy döntenek, hogy a családtagokkal (vagy barátokkal vagy a személyzettel) is interjút készítenek, a monitoring csapat választhatja ki, hogy mely családtagokkal kíván interjút készíteni, illetve a szolgáltatás igénybe vevői is segíthetik őket a kiválasztásban. Emellett el kell dönteniük, hogy a családtagokkal a létesítményben tett látogatás során vagy a látogatáson kívül készítenek-e interjút.

²³ The ITHACA Project Group (no 8), 28.o.

A személyzetnek, a szolgáltatást igénybe vevőknek és a családtagoknak jogukban áll visszaautasítani az interjúkat, és a monitoring csapatnak tiszteletben kell tartania döntéseiket. A megfigyelőknek közvetlenül az egyént kell megszólítaniuk, és engedélyt kell kérniük a beszélgetéshez.²⁴

Interjúalanyok kiválasztása a szolgáltatást igénybe vevők közül

A látogatás során több ellátott gyakran odasiethet a megfigyelőkhöz, hogy felkeltse a figyelmüket. Miközben beszélgetnek velük, a megfigyelőknek olyan embereket is kell keresniük, akik csendben vannak, például egy sarokban ülnek, és nem tartoznak a csoporthoz. Számos oka lehet annak, hogy valaki csendben van, vagy nem érzi jól magát a csoportos környezetben.²⁵

Nem szabad elfelejteni, hogy az intézményekben élő interjúalanyok idegesek lehetnek attól, hogy idegenek kérdezzék őket az életükről. Továbbá bizonyos gyógyszerek hosszabb távon ronthatják a koncentrációs képességet.²⁶

Néha, olyan felnőttek esetében, akiknek a cselekvőképességét megvonták vagy korlátozták, a személyzet azt mondhatja, hogy a megfigyelőknek a betegek/lakók/ellátottak törvényes képviselőjének engedélyére van szükségük ahhoz, hogy beszélhessenek velük. Gyakran ez pusztán egy módja annak, hogy a személyzet megakadályozza, hogy a megfigyelők beszéljenek az ellátottakkal. A beszélgetés ilyen alapon történő megtagadása sérti a CRPD-t, azonban az állam nemzeti jogszabályai alapján még mindig jogszerűnek tekinthető. A csapatoknak ezt a szempontot a látogatás előkészítési szakaszában kell megvitatniuk. Más esetekben a megfigyelőknek törvényes felhatalmazása lehet arra, hogy bármely fogvatartott személlyel beszéljenek, és jogi felhatalmazásukkal felülbírállhatják a személyzet azon kísérletét, hogy megakadályozzák a megfigyelőknek a lakókkal való beszélgetését.²⁷ Ha a megfigyelők nem beszélhetnek a gondnokság alatt álló ellátottakkal, ezt kifejezetten meg kell említeni a monitoring jelentésben, az interjúk megtagadásának okával együtt.

Interjúalanyok kiválasztása a személyzet részéről

A megfigyelőknek kollaboratív gondolkodásmóddal kell belépniük egy létesítménybe, szem előtt tartva, hogy a személyzet tagjai valószínűleg szenvedélyesen szeretik a munkájukat, és igyekeznek a legjobbat kihozni magukból. A monitorozóknak számos témában információt kell kérniük a vezetéstől és a munkavállalóktól. A vezetőség statisztikai és általános információkkal is tud szolgálni a létesítménnyel kapcsolatban. Áttekintést fognak adni a főbb problémákról, ahogyan ők látják azokat, valamint a fontosabb incidensekről és azok megoldásáról. Ugyanakkor olyan szakpolitikai kérdésekre is válaszokat kell tudniuk adni, mint például, hogy a létesítmény hogyan kezeli a rossz bánásmóddal kapcsolatos állításokat, hogyan kezeli azt, ha valaki panaszt kíván tenni, stb.²⁸

A pénzügyi munkatársak információt tudnak nyújtani a létesítmény költségvetéséről, beleértve az olyan általános kategóriákra fordított százalékos arányt, mint a személyzet fizetése, terápiák (ha

²⁴ WHO (n 2), 33.o.

²⁵ Például a túlzottan visszahúzódónak vagy letargikusnak tűnő fogyatékossgal élő gyermekek és nők esetében előfordulhat, hogy kényszergyógyszerezést vagy érzelmi bántalmazást tapasztalnak.

²⁶ The ITHACA Project Group (no 8), 29.o.

²⁷ The ITHACA Project Group (no 8), 32.o.

²⁸ The ITHACA Project Group (no 8), 28.o.

vannak), rehabilitáció, ételmisszer és működési költségek, például fűtés és víz. Továbbá a létesítmény pénzügyi korlátairól is információval tudnak szolgálni.

Míg a magasabb beosztású egészségügyi személyzet tájékoztatást tud adni az egészségügyi személyzet felvételéről, képzéséről, a műszakokról, a gyógyszerellátásról és arról, hogy a klinikai személyzet hogyan kezeli az olyan problémákat, mint például a kihívást jelentő viselkedés, addig az alacsonyabb beosztásúak talán nyitottabban osztják meg a megfigyelőkkel a létesítmény irányításával kapcsolatos aggodalmaikat. A megfigyelők érdeklődhetnek az ellátottak általános egészségi állapotáról, beleértve a szomatikus állapotok szűrését és kezelését. A személyzet tájékoztatást tud adni a rendelkezésre álló gyógyszerek mennyiségét és minőségét illetően, valamint rávilágíthatnak az ilyen típusú létesítményekben felmerülő jogi kérdésekre. Megfontolandó a pszichológusok, szociális munkások, foglalkozás-terapeuták, valamint logopédusok és beszédterapeuták megkérdezése, akik szintén értékes információkat oszthatnak meg. Az önkéntesek is fontos információkkal szolgálhatnak.

A segéd- és biztonsági személyzetet hívják jellemzően a betegek lefogására, és a megfigyelők kérhetik, hogy mutassák be, mi történik, ha valaki erőszakossá válik, valamint azt, hogy mely betegek/lakók/ellátottak hagyhatják el a létesítményt, és mikor és hogyan tehetik ezt meg.²⁹

Az interjú közben

Alkalmazkodások biztosítása

Mindent meg kell tenni a monitorozó és az interjúalany közötti kommunikációs akadályok leküzdése érdekében. Ha például a megkérdezett és a monitorozó különböző nyelveket beszél, vagy a megkérdezettnek kommunikációs károsodása van (pl. beszéd- vagy hallásproblémák), megfelelő nyelvi, ideértve a könnyen érthető nyelvi, vagy jelnyelvi (független) tolmácsot kell biztosítani. Némelyek számára hasznos lehet, ha van velük valaki, aki ismeri őket, hosszú időn keresztül időt töltött velük, és akivel bizalmi kapcsolatot alakítottak ki. Mások számára könnyebb lehet, ha egy idegennel vagy anonimabb módon kommunikálnak.

Az azonosított szükségletektől függően a megfigyelő biztosítja a megfelelő típusú alkalmazkodási lehetőséget ([Lásd még az „5. lépés: A látogatások előkészítése” című részt, ahol további információ található arról, hogy milyen típusú alkalmazásokat kell figyelembe venni az előkészítési szakaszban](#)).

Mit mondjuk az interjúalanyoknak

Az interjú megkezdése előtt a monitorozóknak be kell mutatkozniuk, el kell magyarázniuk az interjú okát, és válaszolniuk kell az interjúalany esetleges kérdéseire. A kérdezőknek olyan kérdéseket is fel kell tenniük, amelyekkel többet tudhatnak meg a megkérdezettekről (például, hogy honnan származnak és mióta tartózkodnak a létesítményben). Ez a bemutatkozás kapcsolatot teremt az interjúalany és a monitorozó között, ami megnyugtató az emberek számára.

A fogyatékkal élő gyermekek számára bemelegítő kérdések lehetnek a következők:

- Mi volt ma a reggeli/ebéd?

²⁹ Ibid, 29.o.

- Kivel szeretsz játszani?
- Mi a kedvenc játékod?

A fogyatékossgal élő nők számára bemelegítő kérdések lehetnek a következők:

- Mit szeretsz csinálni a szabadidődben?
- Kik itt a legjobb barátaid?
- Mi a kedvenc italod?

Hasznos lehet az interjúalanyok esetleges aggodalmainak megbeszélése az interjúban való részvételük lehetséges következményeivel, valamint az anonimitásuk és a titoktartásuk védelme érdekében tett lépésekkel kapcsolatban.

Javasoljuk, hogy a megfigyelők bátorítsák a személyzetet és a szolgáltatást igénybe vevőket arra, hogy a személyes tapasztalataikról saját szavaikkal beszéljenek az interjú során, mivel így valószínűleg sokkal mélyebb információkhoz jutnak. Az eseményről vagy körülményről való információgyűjtés során a megfigyelőknek tartózkodniuk kell az irányított kérdések feltevésétől.³⁰

Általánosságban elmondható, hogy incidensek vagy folyamatban lévő problémák esetén a következő kérdések segíthetnek további információk megszerzésében:

- *Mi történt?*
- *Kivel történt?*
- *Mikor történt?*³¹
- *Milyen gyakran történt/történik ez?*
- *Hogyan érintette/érintette ez a többi embert?*
- *Hogyan történt/történik ez?*³²
- *Miért történt/történik ez?*
- *Mi volt a reakció a személyzet részéről?*
- *Mit tettek annak érdekében, hogy ez ne ismétlődjön meg?*

Ha az ellátott elmesél egy történetet, hasznos kérdések lehetnek a következők:

- *Mi történt akkor?*
- *Le tudná írni, milyen volt?*
- *Mesélne egy kicsit többet arról, hogy...?*
- *Hogyan érezte magát?*
- *Hallottam, hogy mások azt mondják [...] Mit gondol erről?*
- *Mi volt vagy mi a legrosszabb része ennek az egésznek?*
- *Hogyan szeretné, ha a dolgok másképp történnének?*³³

Ezek mind "nyitott" kérdések, amelyekre a válaszok széles skálája lehetséges. A "zárt" kérdésekhez képest ezek általában sokkal hatékonyabbak. A monitorozónak nagyon proaktívnak kell lennie a kommunikációban, keresve a módját annak, hogy a kommunikáció hatékony legyen. Ugyanakkor

³⁰ Ibid, 30.o.

³¹ Néhány embernek gondot okozhat az idő fogalma. Ha ez a helyzet, a pontosabb tájékoztatás érdekében jó, ha megnevezünk egy olyan eseményt vagy napszakot, amely egyértelmű és könnyen azonosítható (például karácsony vagy ebédidő), és megkérdezzük, hogy ez előtte vagy utána történt.

³² Bizonyos esetekben a fogyatékossgal élő személyeknek segíthet, ha ezt papírra rajzolással szemléltetik.

³³ The ITHACA Project Group (n 8), 30.o.

óvatosnak is kell lennie az olyan jelekkel szemben, amelyek arra utalnak, hogy az illető megpróbál megfelelni neki vagy a személyzetnek, vagy fél tőlük. [\(Az interjúk lefolytatásával kapcsolatos további tanácsokhoz ld. a „6. lépés: A látogatások lebonyolítása” című részt\).](#)

Gender-érzékeny és trauma-informált interjúkészítés

Mindenekelőtt a megfigyelőcsoport női tagokból is kell hogy álljon, lehetőleg orvosokból és pszichológusokból, akiknek gyermekpszichológiai ismeretekkel is rendelkezniük kell annak biztosítása érdekében, hogy a lányokkal folytatott interjúk a gyermekekre és gender-érzékeny módon történjenek. Ha van rá lehetőség, a csoportban olyan tagoknak is kell lenniük, akiknek van tapasztalatuk a poszttraumás stressz zavar és az erőszakot, különösen a szexuális erőszakot elszenvedett nők által átélt egyéb traumák kezelésében. A monitoring csoportoknak azonban figyelniük kell arra, hogy a monitoring látogatás ne traumatizálja újra a csapat női tapasztalati szakértőit. A megfigyelőcsoport etnikai kisebbségekhez, őslakosokhoz és külföldi állampolgárokhoz tartozó női tagjai jobban képesek lesznek azonosítani és megvitatni azokat a sajátos kihívásokat és sérülékeny szituációkat, amelyekkel az e csoportokhoz tartozó nők a meglátogatandó létesítményekben szembesülnek.

A monitoring csoport tagjainak legalább alapszintű ismeretekkel kell rendelkezniük a szexuális erőszak és más, a nemekkel kapcsolatos érzékeny kérdések kezeléséről. A megfigyelőcsoportnak képesnek kell lennie arra, hogy a megfelelő kérdéseket tegye fel gender-szempontról érzékeny nyelvezetet használva.³⁴ [\(A monitoring csoport felállításával kapcsolatos további részletekért ld. a „2. lépés: A monitoring-csapat összeállítása” című részt.\)](#)

Az interjú során a megfigyelőcsoport tagjainak figyelembe kell venniük a trauma- és erőszak-informált interjúkészítés alábbi négy alapelvét:³⁵

1. A traumák és az erőszak megértése, ide értve az emberek életére és viselkedésére történő hatásukat

Az erőszak különböző formákban fordulhat elő, és hosszú távon traumatikus hatással lehet valakinek az életére. A trauma az erőszakra adott válasz, akár a múltban történt erőszakra, akár a folyamatban lévő erőszakra. A megfigyelőcsoport tagjainak kerülniük kell az emberek hibáztatását és elítélését az erőszakos tapasztalatokra adott reakcióik miatt, mivel ezek traumából eredhetnek. Ehelyett hasznos, ha megállnak és elgondolkoznak, amikor valaki váratlanul reagál, meghallgatják és újragondolják a megosztott tapasztalatokat.³⁶

2. Érzelmileg és fizikailag biztonságos környezet létrehozása

Ahhoz, hogy olyan környezetet teremtsünk, amelyben a megkérdezettek jól érzik magukat, a monitorozóknak ítélezésmentes módon kell kommunikálniuk, hogy az interjúalanyok

³⁴ Penal Reform International (2015), Women in Detention: a guide to gender-sensitive monitoring, 10.o., <https://www.apr.ch/knowledge-hub/publications/women-detention-guide-gender-sensitive-monitoring>, utolsó letöltés: 2024.09.11.

³⁵ GBV Learning Network, "Issue 32 - Trauma- and Violence-Informed Interview Strategies in Work with Survivors of Gender-Based Violence" https://gbvlearningnetwork.ca/our-work/issuebased_newsletters/issue-32/index.html, utolsó letöltés: 2024.09.11.

³⁶ Public Health Agency of Canada: "Trauma- and Violence-Informed Approaches: Policy and Practice", Government of Canada <https://www.canada.ca/en/public-health/services/publications/health-risks-safety/trauma-violence-informed-approaches-policy-practice.html#s7-1>, utolsó letöltés: 2024.09.11.

megértettnek és elfogadottnak érezhessék magukat. Az interjúval kapcsolatos információk és elvárások megadása szintén fontos.³⁷

3. A választási, együttműködési és kapcsolódási lehetőségek elősegítése

A nyílt, előítéletektől mentes kommunikáció elősegítheti a kapcsolódást, és arra ösztönözheti a megkérdezetteket, hogy megosszák tapasztalataikat és érzéseiket. A monitorozóknak figyelmesen meg kell hallgatniuk a megkérdezetteket, és ellenőrizniük kell, hogy mindent helyesen értettek-e.³⁸

4. Erősségeken alapuló és kapacitásépítő megközelítés biztosítása a megküzdés és az ellenálló képesség támogatása érdekében

Végezetül, a monitorozók segíthetnek a megkérdezettek tapasztalatainak újra gondolásában, és segíthetnek nekik annak megértésében, hogy a reakcióik, például az erőszakra adott válaszaik normálisak. A strukturális körülményeknek az emberek életét alakító hatásaira való reflektálás szintén támogató megközelítés lehet.³⁹

A téveszmékkel diagnosztizált emberekkel való bánásmód

A megfigyelőknek figyelmesen meg kell hallgatniuk a téveszmékkel diagnosztizált ellátottakat, még akkor is, ha a személyzet úgy véli, hogy téves rögzült hiedelmek vannak. E helyzet és hozzáállás miatt ezek az emberek jobban ki vannak téve az emberi jogok megsértésének.

A rámenős alkalmazottakkal való bánásmód

A monitoring csapat vezetőjének a látogatás kezdetén el kell magyaráznia, hogy az egyénnel - köztük az ellátottakkal - folytatott interjúk a monitoring folyamat alapvető részét képezik, és hogy ezeknek négy szemközt, azaz a személyzet tagjainak szeme elől elzártan kell zajlaniuk. A monitoring csapat vezetőjének tudomásul kell vennie az igazgató felvetéseit, és ha vannak ilyenek, akkor közvetlenül kell foglalkoznia velük.

Ha az igazgató megtagadja az engedélyt, fel kell venni a kapcsolatot azzal a személlyel, aki engedélyt adott a látogatásokra, és meg kell kérni, hogy magyarázza meg, miért kell a beszélgetéseket zártan lefolytatni. Alternatív megoldásként egyes esetekben elegendő lehet tájékoztatni az igazgatót arról, hogy az együttműködés megtagadását fel kell tüntetni a jelentésben. A személyzet tagjait is emlékeztetni kell ezekre a részletekre minden alkalommal, amikor akadályokat gördítenek a zártkörű interjúk lefolytatása elé.⁴⁰

Az interjú befejezése

A monitorozóknak az interjú végén meg kell köszönniük az ellátottaknak, hogy időt szántak rájuk. Tájékoztatni kell őket arról, hogyan léphetnek kapcsolatba a monitoring csoporttal, ha a látogatás után további információkat szeretnének megosztani, ha új problémákat vagy visszaéléseket kell jelenteniük, vagy ha az interjút követően a következményekkel kapcsolatos aggályukat fejezik ki. A monitorozóknak tájékoztatniuk kell a megkérdezetteket a látogatás következő lépéseiről is, valamint arról, hogy a jelentés elkészülte után értesítik őket az eredményekről.⁴¹

³⁷ Ibid

³⁸ Ibid

³⁹ Ibid

⁴⁰ The ITHACA Project Group (n 8), 32.o.

⁴¹ WHO Quality Rights Tool Kit, 32.o.

A biztonság megőrzése

A monitoring csoport vezetőjének meg kell győződnie arról, hogy a csoport minden tagja jól van-e a látogatás során. Ha valakinek bármilyen problémája van, vagy nem érzi jól magát, a csoportvezetőnek azonnal intézkednie kell.

2. módszer: Megfigyelések

A megfigyelés azt jelenti, hogy a megfigyelő az érzékszerveit használva érzékeli mindazt, amit a látogatás során lát, hall, szagol, tapint és ízlel. Magában foglalja az összes helyiség és létesítmény felkeresését, és azt, hogy a legkülönbözőbb helyiségekben aprólékosan megvizsgálja és rögzítse a részleteket. A megfigyelés során a monitorozó első kézből származó tapasztalatai szolgáltatják a bizonyítékokat. Részletes és objektív rögzítésre van szükség ahhoz, hogy a megfigyelő tapasztalatait hitelesnek fogadják el, és ne minősítsék megbízhatatlannak. (Ld. még a [Tréning kézikönyv és a Monitoring módszertan 2. fejezetét.](#))

A személyzet gyakran szervez a megfigyelőknek körbevezetést a létesítményben. Bár ez hasznos, a bejárás valószínűleg felszínes lesz, és nem mutatja meg a megfigyelőknek a létesítmény "legrosszabb" területeit. Ennek eredményeképpen a megfigyelőknek meg kell fontolniuk, hogy mit látnak, és mit nem mutatnak meg. Az ellátottak megkérdezése arról, hogy hol tartják azokat, akik "nem viselkednek jól", jó stratégia lehet arra, hogy bejussanak a létesítmények olyan területeire, amelyeket a megfigyelők nem láttak.

Egy másik dolog, amire érdemes odafigyelni egy körbevezetés során, hogy az ellátottak hogyan érintkeznek az őket körbevezető munkatárssal. Lehet, hogy úgy tűnik, hogy kellemes kapcsolat van, de az is előfordulhat, hogy nincs kapcsolat vagy elkerülőek. Hasonlóképpen árulkodó lehet a többi alkalmazott hozzáállása és viselkedése is: például a személyzet tagjai kopogtatnak-e a hálósobák ajtaján, mielőtt belépnének? Udvariasan szólnak az ellátottakhoz?⁴² (A [monitoring technikákkal kapcsolatos további információkért ld. a „6. lépés: A látogatások lebonyolítása” című részt.](#))

3. módszer: A dokumentáció átnézése

A monitoring csoportok különböző dokumentumokat használhatnak jelentéseik alátámasztására. Egyesek szabadon hozzáférhetők az interneten, míg mások esetében hivatalos kérés szükséges a beszerzésükhöz. Az ilyen információk közé tartozhatnak többek között a következők:

- Statisztikai adatok a mentális egészséggel kapcsolatos jogszabályok alapján fogvatartottak, a mentális egészségügyi intézményekben vagy szociális ellátást nyújtó intézményekben élők és a gondnokság alatt állók számáról.
- Irányelvek, standardok, iránymutatások és egyéb hivatalos irányelvek (például a személyzet fejlesztésére, az egészségre és biztonságra, az öngyilkosság megelőzésére és a korlátozásokra vonatkozó irányelvek). Ezek a dokumentumok értékes információforrást jelentenek a szolgáltatás minőségével, a létesítményi körülményekkel és az emberi jogi helyzettel kapcsolatos kérdésekben. Ha egy adott területre vonatkozóan nincs szabályzat, az gyakran annak a jele, hogy az alkalmazandó követelmények nem teljesülnek. Ennek ellenére nincs garancia arra, hogy egy létesítmény betartja az emberi jogokat és a minőségi előírásokat tiszteletben tartó, elfogadott politikákat.

⁴² Ibid., 33.o.

- Adminisztratív nyilvántartások, mint például a felvételi és elbocsátási nyilvántartások, az intézményben tartózkodók kora és neme, de az alkalmazottak száma és típusa is. Ezek a dokumentumok fontos információkat tartalmaznak az emberi jogi aggályokról. Például arra utalhatnak, hogy sok személyt akarata ellenére vesznek fel és kezelnek, ami a szolgáltatást igénybe vevők jogképességének rendszerszintű tagadására utal.
- Különleges események nyilvántartása (például panaszok, nem önkéntes felvétel és kezelés elleni fellebbezések, lopások, visszaélések és halálesetek). Ezek olyan problémákat, jogsértéseket vagy akár visszaélési mintákat tárhatnak fel a létesítményben amelyeket a monitoring látogatás során tovább kell vizsgálni. A panaszok hiányát is dokumentálni kell, mivel ez azt jelezheti, hogy nincs panaszmechanizmus, vagy az nem hozzáférhető a szolgáltatást igénybe vevők számára.
- Az ellátottak személyes feljegyzései vagy aktái, például ápolási feljegyzések. Ezek a dokumentumok bizalmasak, ezért az intézmény joggal vonakodhat megmutatni őket a monitorozóknak. Ebben az esetben a monitorozók megkérhetik a személyzetet, hogy a betegek/lakók hozzáférhessenek saját orvosi feljegyzéseikhez.⁴³ A megfigyelőknek lehetővé kell tenni, hogy az ellátott hozzájárulását kérjék a személyes dokumentumaihoz való hozzáféréshez. Ha az ellátott a hozzájárulását megadja, és a létesítmény megtagadja a hozzáférést, ezt fel kell tüntetni a monitoring jelentésben. A személyes iratokhoz való hozzáférés megtagadása a nemzeti jog szerint jogszerű lehet. Ha a létesítmény ezzel az érveléssel él, a személyes/orvosi/aktákhoz való hozzáférés megtagadásának jogalapját is fel kell tüntetni a monitoring jelentésben.
- Az ellátottaknak érkezésükkor átadott irányelvek, tervek, szerződések, beleegyező nyilatkozatok, tájékoztató füzetek stb.⁴⁴

A megfigyelők a látogatás előtt tájékoztatást kérhetnek a meglátogatandó létesítménytől vagy a felügyeleti szervtől. Ez segít nekik a szervezésben és abban, hogy nagyjából tudják, mire számíthatnak a látogatásnál. **(Ld. még a Tréning kézikönyv és a Monitoring módszertan 3. fejezetét.)**

Információfelvétel a látogatás alatt

Jegyzetelés

A monitoring látogatások során az információk dokumentálásának fő módja a jegyzetelés. A monitorozóknak mindig meg kell kérdezniük az ellátottat, hogy lehet-e jegyzetelni. Ha nem, akkor a megfigyelőknek a beszélgetés után kell jegyzetelniük. A megfigyelőknek azt is meg kell kérdezniük, hogy lehet-e laptop segítségével jegyzetelni, ha laptopon akarnak jegyzetelni. Vannak, akik nem szeretnék, ha a monitorozók laptopot használnak, hanem inkább a jegyzettömb és toll használatát részesítik előnyben.

A jegyzetek segítik a látogatás rekonstruálását és a pontos jelentések elkészítését. Különböző monitorozók különböző módon készítenek jegyzeteket, ezért fontos, hogy megtalálják a számukra megfelelő módszert. A jegyzetelés nem zavarhatja a megkérdezettek hallgatását, és nem okozhat nekik kellemetlenséget. A zökkenőmentes beszélgetés különböző technikák alkalmazásával biztosítható, például az információk összegzésével egy helyzet megfigyelése után. Emellett a

⁴³ Ibid., 34.o.

⁴⁴ Ibid.

megfigyelők előnyben részesíthetik a csoportos beszélgetéseket, ahol az egyik személy vezeti a beszélgetést, a másik pedig jegyzetel.

Vizuális és hangfelvételek

A fotók, video- és hangfelvételek felhasználhatók a megállapítások alátámasztására, és segíthetnek a helyzetek megértésében. A vizuális és hangfelvételek készítésének felvételkor védeni kell az ellátottak magánéletét és kilétét. Ha az egyes ellátottak nem szeretnék, hogy fényképek készüljenek róluk, ne készítsünk fényképeket. Még ha a monitorozók rendelkeznek is az ellátott engedélyével a fényképezéshez vagy filmezéshez, hasznos lenne a személyzet engedélyét is kérni. Ez segít elkerülni a konfrontációkat és az ellentéteket.

Érdemes azt is megjegyezni, hogy a monitorozó látogatás tervezési szakaszában a monitorozóknak el kell dönteniük, hogy vállalják-e, hogy megmutatják-e az emberek arcát és azonosításra alkalmas jellemzőit. Egy személy arcának megmutatása gyakran erőteljesebb, mivel megörökíti az ember arckifejezéseit, azonban mérlegelni kell, hogy a képet szabad-e nyilvánosságra hozni. Ha az emberek hátát vagy kezét fotózzuk le, az megoldhatja ezt a problémát, miközben azt is megmutatja, hogy valódi emberekről van szó.⁴⁵

⁴⁵ Ibid.

AZ EMBERI JOGI MONITOROZÁS TÍZ LÉPÉSE

Ez a szakasz egy alapos, lépésről lépésre felépített útmutatót nyújt az emberi jogok ellenőrzéséhez azokban az intézményekben, amelyek fogyatékkal élő nők és gyermekek számára nyújtanak mentális egészségügyi és szociális ellátási szolgáltatásokat, a bevett ellenőrzési gyakorlatoknak megfelelően. Az útmutató felvázolja a csapat számára az egyes lépések megtervezése és végrehajtása során figyelembe veendő kulcsfontosságú kérdéseket. E szakasz elsődleges célja, hogy elmagyarázza az emberi jogok monitorozásának folyamatát, és gyakorlati segítséget nyújtson mind a csapatnak, mind a megfigyelőknek a monitorozási folyamat során.⁴⁶

1. lépés: Vezetői csapat felállítása és célkitűzések meghatározása

A multidiszciplináris monitoring végrehajtásának első lépése egy olyan alapcsapat létrehozása, amely a teljes monitoringciklus felügyeletéért felel. Ellentétben a monitoring csapattal, amelynek feladata jellemzően a monitoringgal kapcsolatos tevékenységekre és a jelentésírásra korlátozódik, a fő menedzsmentcsoport feladata a teljes monitoring tevékenység irányítása, és ami még fontosabb, az eredmény és a hatás szintjén kitűzött célok meghatározása és mérése.⁴⁷

A management teamnek meg kell határoznia mind a monitoring általános céljait, mind az egyes monitoring látogatások kereteit. Az előbbi kiválasztásakor a management teamnek mérlegelnie kell a leg súlyosabb kérdéseket, azt, hogy mennyi monitoring látogatást lehet végezni, és hogy a megállapítások, a célközönség és a nyomon követési tevékenységek (a jelentések közzététele után) tekintetében mi az, ami valószínűleg változást hozhat. Ezenkívül a következő szempontokat kell figyelembe venni: az ország politikai, gazdasági és társadalmi környezete, a külső felek monitoringba való bevonásának előnyei, a célközönség, a monitoring időkerete és a rendelkezésre álló költségvetés.⁴⁸

Itt található néhány olyan általános eredmény, amelyre a nyomon követés során törekedni lehet:

- Érdekérvényesítés és kampányolás. A kormányok és a politikai döntéshozók valószínűleg reagálnak a tényeken alapuló érdekérvényesítésre.
- Tudatosságnövelés. Ennek egyik fontos eszköze a média: a nyomtatott sajtó, a televízió, a rádió és az internet.
- Kapacitásépítés. A mentális egészségügyi és szociális ellátórendszerek emberi jogi hiányosságaira vonatkozó hiteles bizonyítékok felhasználása. Egy szervezet ismertségének növelése, és annak lehetővé tétele, hogy megalapozott döntéseket hozzon azokról a stratégiai kérdésekről, amelyekre összpontosítani kell.⁴⁹
- Pereskedés. Egy jelentés bemutatthat egy problémát és alátámaszthat egy érvet

Cél(ok)	Létesítmény típusa	Mérés típusa	Ki egyezett bele?	Mennyire reális?	Meddig?

⁴⁶ Ez a szekció az ITHACA Toolkit 5. szekciójára és a CHARM Toolkit monitoring kézikönyvének 3. fejezetére épít. Cf. The ITHACA Project Group (n 8); MDAC, GIP, LIGA, ACT (n 6).

⁴⁷ Ld. az alábbi link az eredmény- és hatásszintű célkitűzésekkel kapcsolatos további információkért:

<https://councilfordisabledchildren.org.uk/sites/default/files/uploads/files/Outcomes%20explainer-%20professionals.pdf>

⁴⁸ WHO (n 2), 37.o.

⁴⁹ Ibid, 24.o.

2. lépés: A monitoring-csapat összeállítása

A monitorozó csapat tagjainak kiválasztását a management teamnek kell elvégeznie. A monitoring csapatba javasolt egy legalább három főből álló multidiszciplináris csapat létrehozása: egy olyan személy, akinek már van korábbi tapasztalata ellátottként, egy egészségügyi szakember és egy emberi jogi/jogi szakember. Annak érdekében, hogy a monitoring látogatáshoz további értékes ismeretekkel és tapasztalatokkal járuljanak hozzá, a meglátogatott létesítmény típusától függően helyénvaló lehet például szociális munkások bevonása.⁵⁰

A monitoring csoport kialakításának egyik fő elve, hogy a tagoknak függetlennek kell lenniük a kormánytól és az értékelt létesítményektől. Így a management csapat tagjai mindaddig lehetnek a monitoring csoport tagjai, amíg függetlenek a fent említett szereplőktől, és nem áll fenn érdekellentét a tényleges monitorozás elvégzésében.

A monitoring csoport tagjainak kiválasztásakor figyelembe kell venni a nemi, etnikai, faji, fogyatékosági és kulturális egyensúlyt, valamint a közös értékeket, amelyeknek összhangban kell lenniük a CRPD és más nemzetközi emberi jogi eszközökben meghatározott elvekkel.

Amennyiben a monitoring csoportnak egy nyomon követési látogatás vagy ugyanazon létesítménynél tett ismételt monitoring látogatás esetén ideális esetben ugyanazokból a személyekből kell állnia, akik már korábban is látogatást tettek. Ez segíthet a bizalom kiépítésében az ellátott fogyatékosággal élő személyeknél.

A tagok különböző funkcióinak meghatározása

A management csapat hasznosnak találhatja, ha összeírja a monitoring csapat tagjait, és megbeszéli, hogy ki lesz felelős a látogatás különböző aspektusaiért, beleértve a következőket:

- a csoport üléseinek koordinálása; látogatások a létesítményekben és nyomon követési munka
- a létesítményekben uralkodó körülmények megfigyelése
- a dokumentáció vizsgálata.
- interjúk lefolytatása ([Ld. még a "Gender-érzékeny és trauma-informált interjúkészítés" szekciót a Módszertan fejezetben](#)).
- a monitoringjelentések elkészítése, beleértve az összes tagtól származó információk összegyűjtését is
- kérdések, aggályok vagy panaszok kezelése a létesítménylátogatást követően

Az alábbi táblázat eszközként szolgálhat a monitoring csapat jelöltjeire vonatkozó információk rendszerezéséhez, beleértve a jelöltek készségeit, szakértelmét és háttérét. A táblázat kitöltése után a management csapat felülvizsgálhatja, hogy a monitoring csapatból hiányzik-e valamilyen különleges készség vagy szakértelem. Ha igen, a hiányzó készségek betöltésére további szakembereket is bevonhat.

⁵⁰ A CRPD 33. cikkének (3) bekezdése kimondja, hogy a CRPD megvalósításának hazai nyomon követésébe be kell vonni a fogyatékosággal élő személyeket és az őket képviselő szervezeteket.

A látogatás célja 1.:								
Tevékenység	Elvárt képesség/ szakértelem		Jelölt				A szakértő szakmai háttere	Elérhető képesség/szakértel em
		Név	Fogyatékoság	Nem	Kor	Egyéb ⁵¹		

A monitoring csoport tagjait nem szabad konkrét szerepekre korlátozni; inkább a különböző erősségeiknek kell irányadónak lenniük a szerepek és felelősségek elosztására vonatkozó döntésekben, miközben fel kell készülniük arra, hogy a látogatás során számos tevékenységet végezzenek.⁵²

3. lépés: A monitoring csapat képzése

Annak érdekében, hogy a monitoring csapat minden tagja azonos szintű ismeretekkel és felkészültséggel rendelkezzen az emberi jogi monitoring látogatások elvégzéséhez, szükséges lehet képzések tartására. Ezeket a management csoport tagjai tarthatják. Egy másik lehetőség, hogy a képzés egy részét olyan külső oktatókkal végeztetik el, akik rendelkeznek a szükséges tapasztalattal.

A monitoring csoportnak ismernie kell a fogyatékossgal élő személyek jogait megfogalmazó CRPD-t, és legalább alapvető ismeretekkel kell rendelkeznie a gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmányáról, a polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányáról, a vonatkozó uniós jogi keretről, valamint számos olyan (nem kötelező érvényű) dokumentumról, amelyek hasznos útmutatást nyújtanak a fogyatékossgal élő személyek jogairól. Ugyanakkor ismerniük kell a mentális egészséggel, a fogyatékossgal kapcsolatos releváns nemzeti politikákat, terveket és törvényeket, valamint a megkülönböztetésellenes jogszabályokat is, amint azt a Jogi normák és szabványok fejezetben korábban felsoroltuk. **(Ld. még a „Jogi normák és szabványok” fejezetet fentebb.)**

Szükséges lehet továbbá megismerkedni a nemzeti és nemzetközi emberi jogi ellenőrző szervek, például az Egyenlőségi Bánásmód Főigazgatóság, a kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzésével foglalkozó európai bizottság (CPT), az ENSZ kínzás és más kegyetlen cselekmények megelőzésével foglalkozó albizottságának jelentéseivel, embertelen vagy megalázó

⁵¹ Etnikai, vallási kisebbségek; őslakosok vagy külföldi állampolgárok – a nemzeti kontextustól függően.

⁵² WHO (n 2).

bánásmód vagy büntetés (SPT), a nemzeti megelőző mechanizmus (NPM) és az ombudsman, valamint a nem kormányzati és egyéb szervezetek cikkei és jelentései a fogyatékossgal élő emberek jogairól és az ellenőrzött létesítményekben uralkodó körülményekről.

A monitoring csoportot ezen a ponton az emberi jogi megfigyelés céljairól, elveiről és módszereiről is tájékoztatni kell. Képzést kell kapniuk a megfigyelés, a dokumentálás és a trauma-informált interjúkészítési technikák terén. Arra vonatkozóan is utasításokat kell kapniuk, hogyan kezeljék a látogatás során esetlegesen felmerülő kihívást jelentő helyzeteket. (Ld. még [Tréning kézikönyv 7.-16. oldalait](#) és a [Monitoring módszertant Handbook & Monitoring Toolkit](#) a képzési vázlatban ajánlott utasításokért.)

4. lépés: A csoport monitoring látogatásra vonatkozó hatáskörének megállapítása

A monitoring látogatás lefolytatására vonatkozó felhatalmazás lehetővé teszi a monitoring csapat tagjai számára, hogy függetlenül, külső befolyástól mentesen dolgozzanak, és ne kelljen tartaniuk a saját vagy a velük információt megosztó személyek számára bekövetkező következményektől, függetlenül a látogatás következtetéseitől. Ezen túlmenően teljes körű hozzáférést biztosíthat a megfigyelőcsoport számára bármely létesítmény minden területére, hogy korlátozások nélkül látogathassa és megfigyelhesse azt, és az anonimitás és a titoktartás védelme mellett interjúkat készíthessen az érintett személyekkel.

Ezt a felhatalmazást az ország illetékes hatósága (pl. Szociális területért felelős minisztérium) adhatja meg.

5. lépés: A látogatások előkészítése

Háttérinformációk gyűjtése

A látogatás előtt a monitoring csapatnak tisztában kell lennie a jogi információkkal, például a jogszabályokkal, miniszteri rendeletekkel és egyéb jogforrásokkal, valamint a mentális egészségügyi és szociális ellátási politikával. A csoportnak elemeznie kell ezeket a hazai rendelkezéseket a nemzetközi jogi eszközökkel⁵³ összevetve, hogy megtudják, a nemzeti jogszabályok milyen mértékben felelnek meg a vonatkozó nemzetközi emberi jogi normáknak. A vonatkozó jogszabályok és szakpolitikák alapos ismerete növeli a monitoringjelentés pontosságát, és ezáltal hitelességét és várható hatását.⁵⁴

A megfigyelők beszélhetnek a létesítmények túlélőivel is, különös tekintettel az értelmi és pszichoszociális fogyatékossgal élő emberekre és az érintett szervezetekre, hogy további betekintést nyerjenek a megfigyelés tárgyát képező kérdésekbe.

Annak meghatározása, hogy az egyes létesítményekből kiket és hány embert kell meginterjúvolni

Az interjúkat az intézménnyel kapcsolatban álló személyek széles körével kell lefolytatni, beleértve a különböző nemű, korú, diagnózisú és etnikai háttérű ellátottakat; a nemrégiben felvett és a már

⁵³ ENSZ Közgyűlés (2007). ENSZ-egyezmény a fogyatékossgal élő személyek jogairól. A/RES/61/106; ENSZ Közgyűlés (1966). Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya; ENSZ Közgyűlés (1966). Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya és egyéb vonatkozó uniós jogi intézkedések.

⁵⁴ The ITHACA Project Group (n 8), 40.o.

hosszabb ideje ott tartózkodó személyeket; az önkéntesen jelen lévő és a beleegyezésük nélkül ott tartózkodó ellátottakat is.⁵⁵

Emellett a személyzet különböző csoportjait is meg kell kérdezni, beleértve a létesítmény vezetőjét, a segédápolókat, az ápolókat, a szociális munkásokat, a pszichológusokat, a pszichiátereket és más egészségügyi szakembereket. Azon munkatársak mellett, akik már régóta dolgoznak a létesítményben, azokat is meg kell kérdezni, akik újonnan érkeztek. **(További információért ld. még az 1. fejezet, 1. alfejezetét: „1. módszer: Interjúzás, Interjúalanyok kiválasztása a személyzet részéről” .).**

A megkérdezett személyek száma a létesítmény ellátottjainak és a személyzet számától, a létesítmény méretétől és a hozzá tartozó egységek számától függ, és azt a csapatok határozzák meg az egyes létesítmények összefüggésében.

Az alapelv az, hogy a dokumentáció áttekintése, a megfigyelés és az interjúk révén elegendő információt gyűjtsenek ahhoz, hogy pontos képet kapjanak a létesítmény körülményeiről. Miután ezek a források együttesen világos képet adnak a létesítményről, szükségtelenné válhat további hosszadalmas interjúk lefolytatása. Ez különösen igaz lehet a nagy bentlakásos intézményekre. Azt is meg kell jegyezni, hogy a megkérdezettek mintájának elég nagynak kell lennie ahhoz, hogy biztosítható legyen az anonimitásuk. Minél több személyt kérdeznek meg, annál nehezebb a konkrét válaszokat konkrét személyeknek, például az ellátottaknak, a családtagoknak és a személyzetnek tulajdonítani.

Az interjúkészítés koncepciójának kialakításakor a management csoportnak figyelembe kell vennie az olyan strukturális tényezőket, mint az életkor, a nem és a fogyatékoság, mivel ezek befolyásolhatják a nyilvánosságra hozatal mértékét.⁵⁶ Például a fogyatékosággal élő és interjúkat vezető személyek hatékonyabbak lehetnek az ellátottakkal való interjúk lefolytatásában, mivel jobban megértik az egyes kérdéseket, és el tudják nyerni az ellátottak bizalmát. Ugyanakkor női interjúkészítőket is be kell vonni a nőkkel való interjúkészítés során.

A fogyatékosággal élő személyekkel folytatott interjúk előkészítésekor a megfigyelőknek figyelembe kell venniük, hogy sokuknak további támogató intézkedésekre lehet szükségük ahhoz, hogy érdemben részt tudjanak venni a beszélgetésekben. Ezért a felkészülés során figyelembe kell venni a következő körülményeket, és terveket kell készíteni az esetleges akadálymentesítés és az alkalmazkodási támogatás biztosítására:

- A részvétel akadályai: beleértve a környezeti, attitűdbeli, információs akadályokat.
- Személyes körülmények: beleértve az életkort, a nemet, az egészségi állapotot, a bizalmi személyt, az életkörülményeket.
- Kommunikációs képességek és nehézségek: beszéd, olvasás, írás, megértés.
- Kockázatok és veszélyek: korábbi áldozattá válás, ismételt áldozattá válás veszélye, másodlagos áldozattá válás kockázata.

⁵⁵ WHO (n 2), 20.o.

⁵⁶ Manderson, L., Bennett, E., & Andajani-Sutjahjo, S. (2006). The social dynamics of the interview: age, class, and gender. *Qualitative health research*, 16(10), 1317–1334. <https://doi.org/10.1177/1049732306294512>.

- Kapcsolat a potenciális támadóval: személyes kapcsolat, függőség, gondnokság.⁵⁷

Végül, a monitoring csapat érzelmi jólétének és eredményességének megőrzése érdekében a management csapatnak ösztönöznie kell a monitoring csapat kiválasztott tagjait, hogy mielőtt egy adott látogatásra kijelölnék őket, végezzék el az együttérzés okozta fáradtság (más néven másodlagos traumatikus stressz) és a munkahelyi kiégés önértékelési tesztjét.⁵⁸

A releváns handoutok elkészítése

A monitoring csapat szórólapot is készíthet, amelyet szétoszthat a személyzet, az ellátottak és a gyermekek családjainak körében, és amelyben ismerteti a látogatás célját, a monitoring csapat megbízását, a monitoring folyamatot, a látogatás utáni teendőket, valamint a management csapat, a Nemzeti Megelőző Mechanizmus, illetve az ombudsman elérhetőségeit. Az információkat könnyen érthető változatban is biztosítani kell.

Szóbeli beleegyezés kérése

Az interjúk lefolytatása előtt a megkérdezetteknek szóbeli beleegyezésüket kell adniuk. Enélkül a monitoring csoport tagjai nem folytathatják az interjúkat.

A megkérdezettek titoktartásának és névtelenségének védelme alapvető fontosságú annak biztosítása érdekében, hogy a monitoring látogatásnak ne legyenek negatív következményei. Minden lehetséges jegyzetet, hang- és videofelvételt, fényképet és egyéb olyan dokumentációt, amely felfedheti a megkérdezettek személyazonosságát, biztonságos helyen kell tárolni, amelyhez csak a csoport tagjai férhetnek hozzá.

A hozzáférés biztosítása

Az management csapatnak meg kell terveznie a létesítményekhez való hozzáférést is, és előfordulhat, hogy a megfigyelés elvégzése előtt engedélyt kell kérnie az illetékes kormányzati szervtől, hatóságtól vagy magától a létesítménytől. Az említett szervnek el kell ismernie az ellenőrző csoportnak az ellenőrző látogatás lefolytatására vonatkozó hatáskörét, és értesítenie kell a látogatható létesítményeket. (Ld. még a „4. lépés: A csoport monitoring látogatásra vonatkozó hatáskörének megállapítása” c. részt.) A bejutásról folytatott tárgyalások során a monitorozóknak érdemes megfontolniuk, hogy a létesítménynek a jelentés egy előzetes példányát ígérjék meg az esetleges tárgyi tévedések kijavítása érdekében. A monitorozóknak meg kell őrizniük minden elküldött és kapott hivatalos levél másolatát arra az esetre, ha később szükség lenne rájuk. A megfigyelőknek minden ellenőrző látogatás alkalmával magukkal kell vinniük az engedélyezési levelek másolatát.⁵⁹

Alternatív megoldásként a létesítménybe való bejutás biztosítható a látogatás során az ombudsman intézményével vagy a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezményhez csatolt fakultatív jegyzőkönyv (OPCAT) alapján valamely állam által

⁵⁷ Validity Foundation et al (2020). Voices for Justice Toolchest for professionals. available at: https://validity.ngo/wp-content/uploads/2023/01/Voices-for-Justice-TOOLCHEST-for-professionals-_EN.pdf, utolsó letöltés: 2024.09.11.

⁵⁸ Bride, B. E., Radey, M., & Figley, C. R. (2007). Measuring compassion fatigue. *Clinical Social Work Journal*, 35(3), 155–163. <https://doi.org/10.1007/s10615-007-0091-7>.

⁵⁹ The ITHACA Project Group (n 8), 45.o.

létrehozott nemzeti megelőző mechanizmussal való együttműködéssel, amely jogosult előre be nem jelentett látogatásokat tenni az intézményekbe és más fogva tartási helyekre.

A felelős személy kiválasztása

A monitoring csoport élére ki kell jelölni egy felelős személyt. Néha nehéz döntéseket kell hozni, és ilyenkor rendkívül hasznos, ha van egy elfogadott vezetői pozíció.⁶⁰

6. lépés: A látogatások lebonyolítása

Egy tipikus monitoring látogatás valószínűleg a következőket fogja magában foglalni, de nem feltétlenül ebben a sorrendben:

- Belső eligazítás
- Bemutató interjú az igazgatóval vagy más felsővezetőkkel
- Körbevezetés a létesítményben
- Célzott és mélyreható megfigyelés néhány osztályon/részlegen/egységben
- Interjúk az ellátottakkal, családtagokkal (vagy barátokkal vagy gondozókkal, ha jelen vannak) és a személyzettel
- Dokumentumok és irányelvek áttekintése
- Az ellenőrző látogatást követő visszajelzés
- Belső átbeszélése, elemzése a látogatásnak

Az alábbiakban több lépést ismertetünk.

Belső eligazítás

Minden látogatás előtt a csoport vezetőjének alapos tájékoztatást kell tartania a monitoring csoport minden tagja számára. Ennek ki kell terjednie a létesítményre vonatkozó alapvető tényekre, a monitoring látogatás időtartamára, a monitoring csoport egyes tagjainak szerepére, valamint arra, hogy mit kell tenni, ha probléma merül fel.

Bemutató interjú az igazgatóval vagy más felsővezetőkkel

A létesítménybe érkezéskor a monitoring csoportnak találkoznia kell a létesítmény igazgatójával az irodájában. A monitoring csoport vezetője elmagyarázza az ellenőrző látogatás célját, és felvázolja, hogy mit fognak csinálni, és mit remélnek elérni.

Hasonló bemutatkozást kell tartani az intézmény személyzetének és az ellátottaknak is.

A személyzetnek kellemetlen lehet a monitoring látogatás, mert attól tarthatnak, hogy munkájukat ellenőrzik és megítélik. Az ellátottak szintén ódzkodhatnak a megfigyeléstől, és attól tarthatnak, hogy ha részt vesznek az interjúkban, az következményekkel járhat. Ezért a monitoring csoport tagjainak figyelemmel kell lenniük erre.

A monitoring csoportnak nem szabad irreális elvárásokat támasztania a monitorozás eredményével kapcsolatban.

Körbevezetés a létesítményben

⁶⁰ Ibid, 43.o.

A monitorozóknak ezután egy gyors körbejárást kell tenniük a létesítményben, amely kiterjed az összes osztályra/részlegre/egységre. Még ha egy nagy intézményről van is szó, a megfigyelőknek végig kell járniuk a folyosókat, hogy megismerjék a helyet. A látogatás további részében sokkal könnyebb lesz felmérni, hogy egy adott részleg/osztály „jobb”-e, mint a többi. A megfigyelők ezután kiválaszthatják, hogy melyik egységben/részlegben szeretnének több időt tölteni.

Célzott és mélyreható megfigyelés néhány osztályon/részlegen/egységben

A fekvőbeteg-ellátás esetében például megfigyeléseket kell végezni az akut és krónikus osztályokon, a férfi és női kórtermekben, az elkülönítésre használt helyiségekben, a foglalkozásterápiás szobákban, a konyhában, az étkezőben, a mosdókban és a fürdőszobákban.

A megfigyelés nem korlátozódhat a fizikai állapotok vizsgálatára, hanem arra is ki kell terjednie, hogy mi történik a létesítményben. Például a fekvőbeteg- és járóbeteg-ellátó szolgáltatások látogatása során a monitoring csoportnak meg kell figyelnie a személyzet és az ellátottak közötti interakciókat annak megállapítása érdekében, hogy az ellátottakkal méltósággal és tisztelettel bánnak-e, és tiszteletben tartják-e jogaikat és cselekvőképességüket.

Tippek a megfigyeléshez

A WHO Minőségi jogok eszköztára a következő monitorozási tanácsokat javasolja, amelyek a projekt keretében végzett monitoring látogatások szempontjából is nagyon fontosak lehetnek. Azt javasolja, hogy a megfigyelést mind az öt érzékszervvel végezzük, az alábbiak szerint:

Látás – Figyeljük meg a fizikai körülményeket, és értékeljük, hogy azok elfogadhatóak-e. Tiszták-e például a mosdók és a mellékhelyiségek? Az ellátottak hálólhelyiségei elegendő privátszférát biztosítanak-e? Van-e túlszűfolttság? Mind a fekvőbeteg-, mind a járóbeteg-ellátó intézményekben figyelje meg a személyzet és a szolgáltatást igénybe vevők közötti interakciókat és kapcsolatokat. Az ellátottakkal méltósággal és tisztelettel beszélnek és bánnak-e?

Szaglás - Mérjük fel a bentlakásos intézményekben tapasztalható különböző szagokat. Például bűdösek-e a mosdók? A rossz szagok azt jelezhetik, hogy a WC-k nem működnek, vagy nem tisztítják őket rendszeresen, így nem higiénikusak és esetleg fertőzőek.

Érzékelés – Érintsük meg az ágyneműt, hogy megállapítsuk, megfelelő minőségű-e, és megfelelő-e az adott hőmérsékletnek. Mérjük fel, hogy a létesítmény különböző részein a hőérzet kellemes-e, vagy túl meleg vagy túl hideg van. Nyissuk meg a csapokat, hogy megállapítsuk, folyik-e meleg víz. Nem elég megkérdezni, hogy van-e megfelelő ágynemű, fűtőtest vagy szellőző a hálósobákban, illetve van-e meleg folyóvíz. Ezeket saját kezűleg kell ellenőrizni.

Hallás - A létesítményben lévő hangok, vagy néha azok hiánya is árulkodó lehet. Kibálnak vagy sikoltoznak az ellátottak? Ha igen, próbáljuk meg meghatározni, hogy miért, és mit tesznek ezekkel kapcsolatban. A zene vagy a televízió hangereje megfelelő-e az ellátottaknak? Van-e csend az intézményben, és ha igen, ez elnyomó légkörre utal-e, amelyben az ellátottak nem szívesen kommunikálnak egymással, a látogatókkal vagy a személyzet tagjaival?

Ízlelés - Előfordul, hogy a létesítményben az ellátottaknak adott ételek nem alkalmasak a fogyasztásra. Kóstoljuk meg az ételt, hogy felmérjük, jó-e az íze és ehető-e.

Tippek az interjúzáshoz

A WHO Minőségi jogok eszköztára a következő tippeket javasolja az interjúk lefolytatásához:

A kérdezőbiztosoknak tisztelettudóan és udvariasan kell lefolytatniuk az interjúkat. A megkérdezetteknek nem szabad úgy érezniük, hogy keresztkérdéseket tesznek fel nekik, hanem inkább azt, hogy értékes információkat szolgáltatnak a monitoring látogatáshoz.

Minden megkérdezett nézőpontja fontos. Nagyon gyakran előfordul, hogy az ellátottak véleményét érvénytelennek tekintik vagy figyelmen kívül hagyják. Az interjúkat úgy kell lefolytatni, hogy elismerjék és tiszteletben tartsák az ellátottak véleményét és perspektíváját.

Biztosítsunk időnként csendet, hogy a megkérdezettnek legyen ideje gondolkodni, és ne szakítsuk félbe. Lehet, hogy hosszabb ideig kell csendben maradni, mint ahogyan azt megszokottnak vagy kényelmesnek érezzük.

Kerüljük a megkérdezettek félbeszakítását! Hagyjuk az embereket beszélni anélkül, hogy félbeszakítsuk őket. Ha kérdésünk van azzal kapcsolatban, amit mondanak, várjuk meg, amíg befejezik a mondatot.

Kerüljük a túlzott jegyzetelést. A jegyzetelés zavaró lehet a megkérdezettek számára. Fontos, hogy meghallgassuk a válaszokat. Az egyik lehetőség az, hogy két személy vesz részt az interjúkon: az egyik kérdez és hallgatja a válaszokat, a másik pedig jegyzetel.

A rövid összefoglalók, a hallottak saját szavaival történő megismétlése hasznos technika lehet annak jelzésére, hogy figyelünk, és annak ellenőrzésére, hogy helyesen értette-e, amit az illető mondott.

Kerüljük a rávezető kérdéseket. Az interjúztatók gyakran hajlamosak arra, hogy a megkérdezetteket a várt válaszra rávezzék. Fontos, hogy tisztában legyünk ezzel a tendenciával, és igyekezzünk elkerülni.

Használjunk nyitott kérdéseket. A nyitott kérdések (pl. „Hogyan jellemezné az ingatlan fizikai állapotát?”) lehetővé teszik az interjúalanyok számára, hogy megosszák az általuk fontosnak tartott információkat. Amennyire lehetséges, kerülje a zárt kérdéseket (pl. „Ön szerint rossz a létesítmény fizikai állapota?”), mivel ezek megakadályozhatják a megkérdezetteket abban, hogy a saját véleményüket a maguk módján fejtssék ki.

Legyünk rugalmasak. Az interjúalanyok egyik kérdésre adott válasza egy, az interjú későbbi szakaszára tervezett kérdésre vonatkozó információkat is tartalmazhatnak. Ne állítsuk le őket azért, mert később tervezzük feltenni a kérdést, hanem hagyjuk, hogy az adott kérdésre teljes körűen válaszoljanak.

Próbáljunk meg meggyőződni arról, hogy a megkérdezettek által kiemelt problémák egyedi események vagy gyakorlatok, vagy pedig általános és bevett gyakorlatok a létesítményben. Ha például valaki azt állítja, hogy a személyzet egy tagja tiszteletlenül beszélt vele, próbáljuk meg kideríteni, hogy ez csak egyszer fordult-e elő egyetlen munkatárssal, vagy gyakori esetről van szó, egy vagy több munkatárssal.

Hangerő, sebesség, hangnem. Legyünk tisztában a hangerővel, a hangszínnel és a hangsebességgel is. Ne beszéljünk túl hangosan, túl halkán vagy túl gyorsan. Hagyjuk, hogy az interjúalany határozza meg az interjú ütemét.

Gyakorlás, gyakorlás, gyakorlás. Az interjúk vezetése igazi készség. Az interjútechnikák elsajátítása gyakorlatot igényel. Ezért fontos, hogy gyakoroljuk őket, például más monitorozókkal, mielőtt ellátogatunk a létesítménybe.

Rendkívül fontos, hogy az interjú folyamata ne okozzon ártalmat a megkérdezettnek. Ennek következtében az interjúalany jólétét mindig prioritásként kell kezelni. (Ld. még „3. módszer: A dokumentáció átnézése” a kapcsolódó feladatok leírásáért.)

A monitoring látogatás utáni visszajelzés

Az monitoring látogatást követően az igazgató visszajelzést kérhet a megállapításokkal kapcsolatban. Ajánlott, hogy a visszajelzéseket bármiről csak az igazgatónak címezzük. Ritkán helyénvaló, ha a monitoring csapat meghív egy, az igazgatónak alárendelt személyt a megbeszélésre, különösen akkor, ha ez a személy a célpontja a monitoring csapat által megfogalmazni kívánt kritikának. Fontos hangsúlyozni, hogy a monitorozók nem fogják azonosítani azokat a személyeket, akik a monitoring csapattal beszéltek. Az is döntő fontosságú, hogy rendkívül óvatosan kell eljárni, ha bármit mondanak, amiből kiderülhet, hogy ki mit mondott.⁶¹

A visszaélések jelentése

A monitoring csapat tagjai interjúk, megfigyelések vagy az ellátottak panaszainak vizsgálata során tudomást szerezhetnek arról, hogy egy vagy több ellátott olyan bántalmazásnak vagy elhanyagolásnak van kitéve, amely közvetlen veszélyt jelent az egészségére és jólétére. Ezért a monitoring csoportnak még a látogatás előtt el kell döntenie, hogyan kezeli az ilyen helyzeteket, esetleg az intézmény vezetőjével vagy más illetékes hatósággal való beszélgetés révén, hogy a helyzetet gyorsan kezelni lehessen.

Ha felmerül a nem megfelelő bánásmód vádja, és a megkérdezettnek még mindig vannak nyomai, és beleegyezik, hogy a megfigyelők megvizsgálják azokat, a megfigyelőknek meg kell próbálniuk a lehető legtöbb részletet rögzíteni. Ezt lehetőség szerint a monitoring csoport egy orvos tagjának kell elvégeznie. A monitorozóknak érdemes fényképet készíteniük, feljegyezve a sérülés helyét, méretét, alakját, színét és típusát. A megfigyelők megkérdezhetik, hogy történt-e bármilyen orvosi vizsgálat vagy kezelés, és megpróbálhatnak erről dokumentációt találni és/vagy beszélhetnek az érintett orvossal.

Előfordulhat, hogy a visszaélések bejelentése előtt az érintett ellátottak beleegyezését kell kérni. Jellemzően a monitoring csapatnak közölnie kell az igazgatóval a bejelentés szándékát és a vonatkozó indoklást.

Amennyiben a visszaélések bejelentésére vonatkozóan vannak konkrét nemzeti iránymutatások vagy jogi rendelkezések, ezeket be kell tartani. A monitoring csapatnak meg kell határoznia a jogi vagy társadalmi csatornákat és a jogi képviselők vagy ügyvédek nevét, akik segítséget nyújthatnak a bántalmazás áldozatainak. Ezen túlmenően a monitoring csapat tagjai dönthetnek úgy, hogy megadnak az ellátottaknak egy telefonszámot, amelyen elérhetők, ha a látogatást követően visszaélést vagy elhanyagolást kívánnak bejelenteni.

Belső debriefing és öngondoskodás

⁶¹ Ibid, 45.o.

Interjúzás az ellátottakkal, családtagokkal (vagy barátokkal vagy ápolókkal) és a személyzettel

Az ellátottakkal, családtagokkal és a létesítmény személyzetével folytatott interjúk, valamint az ő szempontjaik meghallgatása a monitoring látogatás kritikus elemei. Az interjúk lefolytatásakor több kérdést is figyelembe kell venni. [\(További információért ld. még az “1. módszer: Interjúzás” c. részt.\)](#)

Az emberi jogok megfigyelése kimerítő és érzelmileg megterhelő lehet. Létfontosságú, hogy a monitoring csapat nyíltan beszéljen arról, hogyan érzi magát, és beszélje át a nehéz kérdéseket, lehetőleg közvetlenül a létesítmény elhagyása után. Ha a monitoring csoportban van mentális egészségügyi szolgáltatásokat igénybe vevő személy, nehéz lehet „újraélni” a tapasztalatokat egy intézmény vagy egy nem bentlakásos intézmény meglátogatásával. A monitoring csoport minden tagjának szüksége lehet támogatásra. A csapatnak be kell vonnia egy külső személyt, akivel beszélgethetnek. Az is előfordulhat, hogy a monitoring látogatások után is tartani kell egymással a kapcsolatot, alkalmi telefonhívásokkal.⁶²

7. lépés: A riport megírása

Röviddel a látogatás után a monitoring és management csoportok megbeszélést tartanak a megállapítások megvitatására. Ez segíthet meghatározni azokat a kulcsfontosságú kérdéseket, amelyekkel a jelentés foglalkozni fog, a megfogalmazandó ajánlások típusát és a nyomon követés jellegét. A megbeszélések során a jogszabályok és/vagy azok végrehajtása kapcsán problémák merülhetnek fel. Az egyes problémák felsorolása helyett a csoportoknak inkább a mintákat és a rendszerszintű problémákat kell keresniük. Ez az elemzés szolgálhat a jelentés és az abban szereplő ajánlások alapjául.

A monitoring csapat az alábbi struktúrát használhatja a létesítményben tett megállapítások dokumentálására a monitoring jelentésben:

- vezetői összefoglaló (+ ajánlások)
- a monitorozáshoz használt módszer
- a monitoring látogatás eredményei
- elemzés és
- következtetések és ajánlások.
- mellékletek, amelyek további technikai információkkal szolgálnak, amennyiben azok relevánsak

A monitoring jelentés megírásának több módja van. Egyes monitoring csapatok együttműködnek az írás során, míg mások egy személyt bíznak meg egy tervezet megírásával, amelyet aztán a csapat többi tagja felülvizsgál. Bármelyik stratégiát is alkalmazzák, az írást gyorsan kell befejezni, mivel minél tovább tart a jelentés megírása és elkészítése, annál nagyobb a kockázata annak, hogy az emlékek elhalványulnak, és a körülmények változásával a jelentés pontatlanná válik. Javasoljuk, hogy a csoport akkor üljön össze újra, amikor a szöveg már a befejezéshez közeledik, hogy elvégezze a szükséges változtatásokat és formálisan elfogadja a szöveget.⁶³

⁶² Ibid, 46.o.

⁶³ WHO (n 2), 20.o.

Jellemző, hogy az elemzési fázisban derül ki, hogy további adatokra, interjúkra vagy helyszíni látogatásokra van szükség. Ez a fajta nyomon követés hasznos lehet annak bizonyítására, hogy a monitorozás következtetései pontosak és aktuálisak.

Ha a monitorozók nem biztosak egy információ hitelességében, akkor a legjobb, ha kihagyják, mivel egy bizonyíték diszkreditálása a jelentésben érvénytelenítheti az összes megállapítást. Mindig érdemes észben tartani, hogy minden információ ellenőrizhető. A bemutatott információkat tényekkel kell alátámasztani. Az információk legyenek a lehető legpontosabbak.⁶⁴

A jelentés tartalmazhat technikai részleteket (például a törvények szövegét), és a hitelesség érdekében az interjúkból származó idézeteket kell tartalmaznia. Ez utóbbiak a probléma által érintettekkel való közvetlen kapcsolatról tanúskodnak, és életre kelthetik a száraz szöveget. Az idézetek akkor a leghatékonyabbak, ha egy pont demonstrálására vagy egy kérdés megvilágítására szolgálnak.

A jelentéstervezet közzététele előtt a monitorozóknak érdemes elküldeniük azt a létesítménynek, hogy visszajelzést kapjanak a tényekről.

Végül, a független megfigyelés során a megfigyelők dönthetnek úgy, hogy bizonyos információkat nem tesznek közzé, mert például úgy gondolhatják, hogy az adott információt szolgáltató személyt komolyan fenyegeti a büntetés vagy megtorlás veszélye, ha az információ nyilvánosságra kerül.⁶⁵

8. lépés: A jelentés közzététele

A mentális egészségügyi, gyermekjóléti és szociális ellátó intézményekben az emberi jogok megsértésének értékelése több célt szolgálhat, és az eredményeket sokféleképpen lehet felhasználni, többek között a szakpolitika, a tervezés és a törvényi reform tájékoztatására; az emberi jogok megsértésének megértésére és a változásért való kiállásra; az érintett hatóságok és érdekeltk tudatosságának növelésére e kérdésekkel kapcsolatban; erőszakmegelőzési tervek kidolgozására és végrehajtására az ellenőrzött létesítményeken belül és kívül; valamint kapacitásépítésre az emberi jogok területén.

A jelentést a közzétételt követően azonnal el kell juttatni a megfelelő hatóságokhoz, szervezetekhez és személyeknek. Ennek érdekében a vezetőségnek össze kell gyűjtenie a címzettek listáját, és be kell szereznie elérhetőségeiket. Jó ötlet a jelentéshez kísérőlevelet csatolni, amely kiemeli a főbb pontokat, hogy meggyőzze a címzettet a jelentés elolvasásáról.

Az érintettek, akiknek jelentéseket lehet küldeni, a következők:

- A kormányzati hatóságok közé tartoznak a miniszterek és más magas rangú kormánytisztviselők, valamint a minisztériumok és kvázi-kormányzati szervezetek döntéshozói, továbbá az ellenőrzött létesítmények személyzete.
- Parlamenti képviselők, különösen azok, akik releváns bizottsági tisztséget töltenek be, vagy korábban érdeklődést mutattak a mentális egészséggel, a fogyatékkal, a nők jogaival, a gyermekek jogaival vagy az emberi jogokkal kapcsolatos kérdések iránt.

⁶⁴ The ITHACA Project Group (n 18)., 47.o.

⁶⁵ Ibid, 48.o.

- A pszichoszociális és értelmi fogyatékossgal élő emberek, a női szervezetek és a gyermekjogi szervezetek szervezetei, amelyek a monitoring adatait felhasználhatják saját kampányaikban a figyelemfelkeltés és a változás érdekében folytatott kampányaikban.
- Nemzeti emberi jogi intézmények
- Akadémikusok és egyetemi tanszékek, különösen az emberi jogokkal vagy a szociális és egészségügyi ellátással kapcsolatos tanszékek.⁶⁶

9. lépés: A folyamat értékelése

Az értékelés elvégzése a monitoring folyamat utolsó előtti lépése. Ennek számos megközelítése létezik, de általában véve a különböző személyek véleményét kell kikérni arról, hogy milyen mértékben teljesültek a monitorozási célok.

- Mennyire volt sikeres a monitorozás?
- Milyen volt az monitorozás hatékonysága?
- Mit lehetne másképp csinálni a következő monitoringciklusban?

A célközönségtől és a monitoring eredményétől függően a projekt hatása, a módszertan, a jelentés elkészítése, terjesztése és nyilvánosságra hozatala, a projektmenedzsment és a logisztika tekintetében érdemes megfontolni ezeket a pontokat.⁶⁷

10. lépés: Jövőbeli látogatások tervezése

Az emberi jogok folyamatos és rendszeres monitorozásának szükségességét a monitorozási módszertanunk során mindvégig hangsúlyoztuk. A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése mellett a rendszeres monitorozás segít rögzíteni az emberi jogok fejlődését - vagy annak hiányát - az idők során.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Ibid, 49.o.